

oština plačana v gotovini

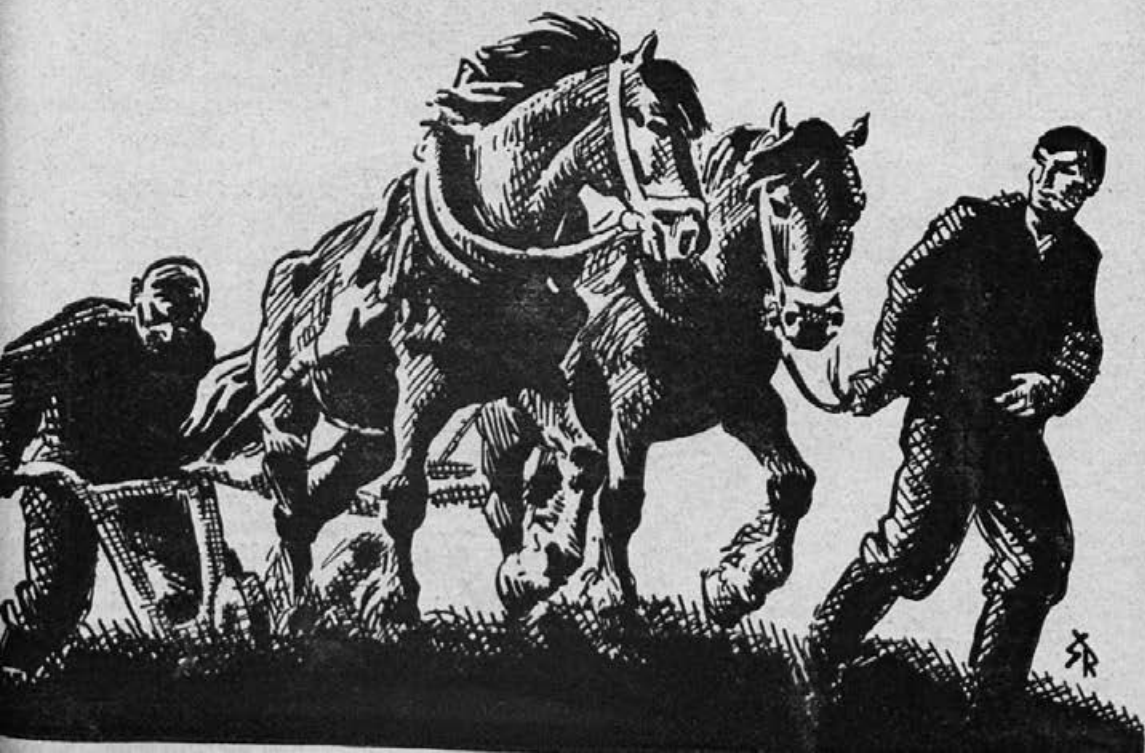
MAJ

Leto XV. Št. 5.

Gruda

Mesečnik za kmetško prosveto

VSEBINA

Jože Danev: Naša pomlad (pesem) — Franc Vohol: Za svobodo človeka — Albin Zabavnik: Bodočnost je naša — Aleksander Škerlak: Trnjeva pot kmetkega ljudstva — M. T.: V slogi je naša rešitev — Dr. Drago Chloupek: Na žigavi strani je kmet v Španiji — B. Š.: Pomagajmo si sami — Albin Podjavoršek: Pod vaško lipo — † František Udrža! (s sliko) — Poravnava med Poljsko in Litvo — Časopis! pišejo... — Katoliška cerkev v Avstriji (s sliko kardinala Innitzerja) — B. M.: Mleka primanjkuje — Našim združnikom — Razlaga tujih besed — Miško Kranjec: Pravljica o ljubezni — Marija Brenčič: Ob izviru (pesem) — M.: Slika dolenskega kmeta — Poskrbimo za starost naših mater — Naš vrt — Šivanje in ročna dela — Za kuhinjo — Zavedne kitajske žene — Praktični nasveti — Proslava Matije Gubca — Slava mučenikom — Peter Rupar: Mreža bele groze — Za prosti čas

Mesečnik za kmetško prosveto ● Izhaja vsak mesec ● Celoletna naročnina din 25.—, posamezna številka din 3.— ● Rokopisov ne vračamo ● Vse, kar se tiče uredništva, pošiljajte na naslov: Uredništvo »Grude«, Ljubljana, Tavčarjeva ulica 1. ● Uprava »Grude« je v Ljubljani, Tavčarjeva ulica 1, kamor pošiljajte naročnino, oglase in reklamacije (pritožbe) ● Poštno-čekovni račun »Grude« ima št. 13.440

Izdaja Zveza kmetških fantov in deklet ● Za uredništvo odgovarja Ivan Albreht, oba v Ljubljani
Tiska Tiskarna Slatnar, d. z. o. z. (Vodnik in Knez), Kamnik

Uredništvo obvešča

● **3. in 4. številka »Grude« zaplenjeni.** Cenjenim naročnikom, ki niso prejeli velkonočne številke »Grude«, sporočamo, da se to ni zgodilo po krivdi uprave. Iz teh razlogov priobčujemo v tej številki izvleček Miška Kranjca »Pravljice o ljubezni« in Petra Ruparja »Mreža bele groze« iz 4. številke.

● **A. Z. Sv. B.** Tvoj članek priobčujemo, drugo pride o priliki na vrsto. Radi obilice gradiva moremo priobčevati krajše sestavke. Zato pošlji drudič bolj kratko in jedrnatno pisane članke. Pričakujemo, da se boš še oglašil, ker pravilno gledaš na vprašanja naše vasi.

● **F. V. S. Tudi** Tvoj članek prinašamo deloma skrajšanega. Misli imaš dobre, zato še kaj pošlji. Tudi Ti piši čim bolj stvarno, kratko in jedrnatno.

● **Našim sotrudnikom.** Vse sotrudnike vljudno prosimo, da pišejo prispevke le na eno stran papirja, ker moramo drugače vse še enkrat prepisovati!

● **Ostallim.** Mnogih člankov nismo mogli priobčiti. Pridejo pa po možnostj vsi na vrsto. Želimo, da bi prejeli še več dobrih sestavkov o vseh vprašanih slovenske vasi.

● **J. N. M. v.** Prispevek prejeli. Priobčimo ga ob priliki. Še piši in pošlji!

Uprava sporoča

● **Brez dela ni jela, brez naročnine ni lista.** Zato prosimo vse naročnike, naj pošljejo vsaj polovico naročnine. Naročnina je glavni vir dohodkov lista, ki ne prejema nikakih podpor!

● **Tiste naše naročnike, ki še za lansko leto niso plačali naročnine opozarjamo, da bo uprava primorana izterjati zaostala plačila.** Da se izognejo ne-ljubim opominom, prosimo, da čimprej nakažete dolžni znesek.

TISKARNA SLATNAR

Usa tiskarska dela Vam izvrši hitro, lično in po najnižjih cenah

D. Z. O. Z. **KAMNIK**

Telefon: Kamnik 8. — Pošt. ček. račun 10.560

GRUDA

M E S E Č N I K Z A K M E T S K O P R O S V E T O

5.

MAJ 1938.

XV.

Jože Danev:

Naša pomlad

*Veselo odmeva pomlad v nas,
v nas mladih sejalcih na polju;
ponosno se dviga za nami klas
in krepko kljubuje viharju.*

*Ni zime več v nas,
k soncu pogledi so uprti,
visoko dvigamo želje in glas; —
upi življenje niso še strti!*

*Pripravljajmo kose in srpe v teh dneh
trava že raste, žito kipi. —
Pojemo pesmi v pomladnih nočeh;
čas naš prihaja — borbenih dni!*

Franc Vohl:

Za svobodnega človeka

Te vrstice posvečam predvsem slovenskemu dekletu, bodoči ženi, materi in prvi učiteljici bodoče mladine, ki naj bo up naše bodočnosti.

Veliko govorijo o omiki in napredku, a le malo jih je, ki bi si resno prizadevali, da privedejo slednjega Slovenca do samostojnega, trezno mislečega človeka.

Vsi se spominjamo svojih otroških let in svoje vzgoje v medvojni in povojni dobi. Vemo tudi, kako je bila ta vzgoja pomanjkljiva pri nas po vaseh. Kaj je temu vzrok? Ali so bili krivi naši starši? Nikakor. Kako naj nas oni nauče, česar sami ne znajo. Vzgoja in mišljenje naših mater je bilo pač zastarelo; da ne omenimo očetov, ki so imeli malo časa za našo vzgojo.

Kakor vzgoja, je bila tudi naša izobrazba zelo pomanjkljiva. Razmere, v katerih živimo, nam dovolj jasno pričajo, kako težko se človek bori za svoj obstanek ob tako pomanjkljivi, enostranski izobrazbi.

Zgodovina nam dovolj jasno opisuje, v kakšnih razmerah se je razvijal naš narod. Naš narodni obstoj in mirni razvoj so ovirali razni narodi, ki so vpadali na našo zemljo, od Hunov, Obrov, Nemcev in Turkov. Toda vseh teh bi se bili še obranili, saj smo se jim lahko postavili v bran in smo se jim tudi marsikrat.

A bili so še drugi, mnogo bolj nevarni sovražniki slovenskega ljudstva. To je bila tuja in domača, posvetna in duhovna gosposka, ki je v imenu božjem in

cesarjevem, z grožnjo in obljubami in lepimi besedami popolnoma podjarmila in zasužnjila verno in zaupljivo ljudstvo. Tako je postal nekoč svoboden Slovenec suženj peščice tujih velikašev, ki so imeli nad njim popolno gospodarsko in politično oblast. Ti samosilniki so vladali po svoji volji. Ljudstvo je v strahu in trpljenju prenašalo njihovo nasilje, se od časa do časa uprlo in zahtevalo svoje pravice. Vsi upori so bili v krvi zadušeni.

Tako je nekoč svoboden človek postal verna žival, neobčutljiv za žalitve in ponižanja, niti za bič. Vanj se je vrstel strah in pretirano spoštovanje gospode,

kar je ostalo v slovenskem narodu do danes. — Na tebi, bodoča slovenska žena in mati je, da vzgojiš svobodnega človeka, svobodnega Slovenca, ki se ne bo zavedal samo svojih dolžnosti, temveč tudi svojih pravic. Ki bo pripravljen boriti se za svoj obstoj in bo stopil pred slehernega človeka z zavestjo, da mu je po naravi enak.

Le tak narod, ki ima zrele, svobodne može in žene more misliti na boljšo bodočnost.

Zato se moramo vsi pripravljati za delo, predvsem pa ti, bodoča slovenska kmetka žena in mati!

Albin Zabavnik:

Bodočnost

je naša

Po trdem delu človek rad sede v senču, da si odpočije. Pa ga kaj kmalu napadejo težke misli, kako se bo vzdržal v težkih časih. Tarejo ga dolgovi in vsakovrstne dajatve. Kar ima za na prodaj, mora dati po sramotno nizki ceni, a ko kupuje tovarniške izdelke in razno blago, mora prav mastno plačati. Tako spoznaš, da si suženj kapitala in razne gospode, ki ima vso oblast.

Da se malo razvedriš, sežeš v nedeljo po časopisu ali knjigi, kdo drugi zopet po pijači in podobno. In ko se zagledaš v tiskano besedo in gledaš po širnem svetu, da bi našel srečnejše in zadovoljnejše ljudi, kakor so kmetški, vidiš, da so tudi tisti, ki živijo v izobilju, ki se jim dobro godi, nezadovoljni. Pomislite, nekateri niso zadovoljni z nami, s slovenskim narodom. Pravijo, da je slovenski narod klavern, klaverna je njegova usoda v preteklosti, sedanjosti in bodočnosti. In klaverno je — pravijo — da mora človek biti sin takega naroda. Ko bereš take stvari, te pač vrže s sedeža in

ravnotežja, da se začneš ozirati po cepcu ali čem podobnem. Če bi tako govoril o nas tujec, še ne bi tako zbudilo; da pa govori Slovenec o svojem narodu: »... ni vreden, da živi itd.«, to je pa res žalostno.

Ko niso zadovoljni z nami taki ljudje, ki imajo vsega v izobilju, kako homo mi z njimi zadovoljni, ko nam manjka vsega? — Pomislite, večina slovenskega ljudstva se muči od zore do mraka, vse kar boljšega pridelala, mora prodati, a samo otepa suh kruh. Slabe letine, vremenske neprilike, bolezni in razne neprijetnosti ga napadajo, pa vse z mukami in težavami zmaguje, samo da plača, plača in zopet plača! Za koga? Za peščico gospode, ki jo je sram biti slovenska. Je že res, kar pravi ljudski pregovor: »V hudem se ni še nihče prevzel, pač pa v dobrem.« Če bi gospoda, ki je na vodilnih mestih, kaj storila za narod, za kmeta in delavca, mu dala svobodo združevanja, govora in tiska, pa če kljub temu naš človek ne bi ničesar ukrenil za

zboljšanje svojega življenja, za napredek, potem naj bi šele zmerjala ubogega trpina.

Zato pa kmetška mladina in vsi, ki s svojimi glavami mislite, na delo za naše pravice. Zedinimo se, do bomo kot en mož. Izobrazujmo se, da bomo znali voditi svoja gospodarstva, svoje zadruga in občine in vse naše življenje. Pomnite, le v svobodi in z izobrazbo pridemo do

človeka vrednega življenja. Zastonj čakamo, da bi drugi kaj za nas storili. Vse slovenske vasi se morajo zediniti, ker nas strankarstvo samo cepi in slabi. Naučiti se moramo sami sebe voditi, kakor zahtevajo razmere in naše potrebe. Potem naša usoda ne bo več klaverna.

»Pravica zmaguje« je zapisano na češkem grbu, zato vztrajno na delo za zmagavo pravice!

Aleksander Skertak:

Trnjeva pot kmetškega ljudstva

Že dolgo dobo hodi slovenski kmet trnjevo pot in vedno upa, da bo dočakal izboljšanje. Toda samo čakanje je bilo do sedaj zastonj in tudi v bodoče ne bo prineslo sadu.

Kakšno je življenje slovenske vasi?

Vse leto nas spremlja samo delo, od rane deževne pomladi čez pripekajoče poletje, blatno in megleno jesen, do mrzle zime. Tudi pozimi se delo ne ustavi. Vsi drugi ljudje si privoščijo počitek, samo kmetški človek bi si ga ne smel. Na tisoče in tisoče malih kmetov in kmetških delavcev pa gre vsako pomlad v tujino v upanju, da si s trdim delom vsaj delno opomorejo. Mnogi se vrnejo razočarani, nekateri pridejo izčrpani, ali pa ostanejo za vedno v svetu.

Malo ali nič boljše se ne godi kmetskim ljudem po večini drugih držav. Vendar nas to ne sme plašiti. Še z večjo silo moramo delati za svoje izboljšanje. Vsi moramo složno nostopati za naše splošne kmet-

ske zahteve. V naših vrstah ne more biti izdajalca. Predvsem pa ga ne sme biti med kmetško mladino. Delajmo vsi za enega, eden za vse. Ne smemo verjeti obljubam in se tudi ne strašiti žrtev in boja. Iz vseh naših vasi mora odmevati mogočen glas:

Mir, svoboda in napredek kmetškega ljudstva!

M. T.:

V slogi je naša rešitev

V zadnjem času vedno pogosteje poslušamo tožbe, kako hudo je pri nas. Tudi me žene prav dobro občutimo slabe čase že na lastni koži. A gorje, če pogledamo še okrog sebe.

V naši vasi že leta in leta zajemamo vodo iz potoka, ker ni denarja, da bi uredili vodovod, v sosedni občini imajo tako majhno šolo, da obiskujejo otroci šolo samo štirikrat na teden, v ljubljanski bolnici ležijo težko bolni na tleh, materam zapirajo vrata porodnišnice, ker je tudi premajhna; imamo slabe ceste in še in še. Dela bi bilo dovolj, a ker ni kreditov, morajo naši ljudje v tujini

prodajati svoje moči tujcem, namesto da bi doma kaj koristnega napravili. Naši kmetje pridelajo vsako leto manj, ker ne morejo izboljšati obdelovanja zemlje. Pridelke prodajamo vsako leto slabše, kajti tisti, ki od nas kupujejo, zaslужijo tudi vedno manj. Ves denar gre za davke, ki jih zvesto plačujemo, čeprav vemo, da od tega denarja mi ne bomo imeli koristi, še takrat ne, ko bomo prisiljeni stradati. Kdo se spomni na nas, kadar nas zadenejo nezgode, ko nam pozebe sadje, pobije toča, pride povodenj, ko ni pravočasno dežja? Takrat mora gospodinja pričarati bledim in su-

him otrokom kosilo na mizo. Nič ni čudnega, če tožijo, da se rodi vedno manj otrok, ko pa je tudi kruha vedno manj in je nevarnost za vojno vedno večja.

Kdo nam gospodari

Slovenci smo po večini sami mali ljudje, kmetje, obrtniki, delavci in dninarji. Saj ne morejo taki ljudje, ki se dan in noč ubijajo z mislijo, kako preživeti sebe in družine, tvoriti gospodarsko močnega naroda. Tako so vsa velika podjetja v Sloveniji, ki bi morala biti sree slovenskega gospodarstva, v rokah tujcev, ker so oni dali denar. Bogastvo naše zemlje in delovno moč naših ljudi izkoriščajo in imajo pri tem velike dobičke. Slovenci smo v njihovih očeh le toliko vredni, da opravljamo najnižja dela, važnejša in vodilna mesta zavzemajo le tujci. Podjetja s tujimi lastniki in uslužbenci vendar ne morejo biti temelj slovenskega gospodarstva. Tujcem gradijo žuljave roke naših delavcev zlate gradove, nam samim pa se podira streha nad glavo.

Pa pravi ta ali oni: »Tako ne more več dolgo ostati, nekdo nam mora pomagati!« Pogosto tudi slišimo, da bo Slovenija spet in takrat bodo spet nastopili dobri stari časi. Tako daleč smo že prišli, da iščemo rešitve v s... Tujci bi res radi našo zemljo, da bi bilo potem pri njih boljše. Saj pripovedujejo, da jim že sedaj preti lakota. Mi pa kar naprej trdimo: »Vseeno je, kdorkoli bo prišel in nam zavladal.«

Najbrž niti ne mislimo na to, da bi si mi sami lahko vladali, saj smo narod kakor vsi drugi narodi. Imamo tudi dosti bogato zemljo, ki nas preživlja celo sedaj, ko kar mrgoli tujih izkoriščevalcev in zajedalcev. Lahko pa bi vse imeli sami! Kdor misli, da bo potem boljše, če nam bodo vladali tujci, naj pogleda, kako nas izkoriščajo že sedaj, ko so samo priseljenci. Če pa bi prišli k nam kot gospodje z vso oblastjo in močjo, ali bi takrat pozabili na lastno korist in požrtvovalno delali samo za lepšo bodočnost nas Slovencev. Mislite?

Hočejo nas zaslužniti

Vsiliti pa nam bi hoteli tudi svoj jezik in kulturo, češ, da je naša govornica grda. Naše otroke bi vzgajali v svojem duhu in nobeni materi ne bi bilo lahko pri srcu, če bi njen otrok zasmehoval njeno in se ponašal s tujo govornico. Povsod se godi tako in tudi pri nas ne bi bilo drugače! Sedaj še sami pridno pomagamo tujcem in komaj čakamo, da spregovorimo besedo v tujem jeziku. Oni se zavedajo našega hlapčevstva, ga izrabljajo sebi v prid in se vedno bolj šopirijo. Tudi takole pravijo včasih, da je postranska stvar, kdo ti vlada, samo da ti da kruha. (Res je.) Ali vedo tisti morda kakšen primer iz zgodovine, ko so gospodujoči narodi rezali svojim zaslužnjenim narodom velike kose kruha?

Sami si bomo pomagali, če bomo opustili stare strankarske spore in šli složno na delo. Spomnimo se, kjer se prepirata dva, tretji dobiček ima. Učimo se biti složni pri skupnem delu za izboljšanje razmer v domači vasi. Pomenimo se, kaj najbolj potrebujemo in če sami ne zmoremo, skupno zahtevamo pri banovini in državi. Sam se nihče ne spomni, da je treba dajati. Tudi žene se pridružimo vsem tistim, ki hočejo res nekaj narediti za napredek naše vasi. Pri skupnem delu pustimo osebna sovraštva in nasprotstva. Tudi može in sinove moramo pridobiti za to. Ko bomo složni, bomo ob vsaki priliki zahtevali: »Hočemo biti svobodni, od tujcev neodvisni, hočemo živeti v miru in imeti dovolj kruha zase, predvsem pa za svoje otroke!«

Merilo kulture

(Iz najnovejše Miškinine zbirke povesti »Krik vasi«, kjer opisuje dogodke, ki jih je doživel, ko je hodil od vasi do vasi in zbiral podatke (statistiko) o življenju vasi.)

— »Zidana hiša, štiri orale zemlje, dve kravi, troje svinj z desetimi prašički, sedem kokoši; (nekaj jih je šlo v prodaj, večji del pa je poginil) Šestčlanska družina: mati vdova, sin oženjen, snaha in troje otrok.«

— Tako mi govori žena petdesetih let, rjavega, nagubanega obraza, zamišljenih, temno-plavih oči, ki sem jo našel v kuhinji.

— »Da, vsako leto nam pride to in nam uničuje perutnino, vsak dan jih nekaj pogine, dokler jih je kaj. Najprej pride na gosi: nekako nemirne postanejo, prhutajo, potem sedijo okrog vode, iztezajo vratove in odrevne. Tako gre naprej, dokler jih je kaj. Letos mi je ostalo sedem kokoši. In od kokoši dobi kmetska žena za vse: sol, razsvetljavo, šibice — in koliko drugega je še treba!« — pripoveduje žena.

Pišem, polnim polo za polo. Toliko je teh raznih vprašanj, a mudi se mi, mudi, poldne je že blizu.

Mudi se mi tembolj, ker sem obljubil prijatelju, da bom opoldne prišel k njemu, da se vsaj v času obeda kaj pogovoriva, ko se sicer ne moreva.

Sina ni doma, odšel je napravljat drva za zimo. Zanj mi daje mati podatke. A kdo drugi naj bi? Kdo, če ne mati? Vedela je vse, čas in kraj rojstva, kolikokrat in kdaj je bolehal, kakšne lase ima, a za čudo ni videla, kakšne barve oči ima. Smejala se je in se opravičevala in na kraju poklicala snaho. »Ona bo,« je rekla, — »to boljše vedela«. Ko je prišla snaha, je pogledala mene in mater in zardela, ko sem jo vprašal. Ko je opazila, da se ne šalim, j. povedala in hotela oditi. Zadržal sem jo, da pove tudi kaj o sebi in otrocih.

»Kaj je bilo ta dan za hrano,« se glasi vprašanje v poli. Tega mi ni treba niti vprašati, v loncu na štedilniku sem videl neolupljen krompir, čeprav je bil lonec pokrit. To, da se je v loncu kuhal neolupljen krompir, me ni niti najmanj začudilo. Nagledaj sem se tega že po drugih hišah, pa tudi v svoji.

Da, komaj se je začela jesen, ga je bilo dovolj. Ponekod je tudi še kaj drugega, zelje, repa, tesenine,

pač kakršen je bil dan ali pa hiša. V mnogih krajih pa, kakor tudi tu, pa nimajo ničesar. Ljudje štedijo — tu ni tako kakor pri tistih, ki imajo mesečno plačo — si mislim, medtem ko sprašujem.

Toliko je teh vprašanj, na katere da vsaka hiša drugačen odgovor. In vedno ponovno moram vpraševati. Snaha je videti že nestrpna.

»Koliko mila porabite na mesec?«

»Z lugom peremo, poglejte, kakšne roke imam.« se zasmee snaha, močna ženska s črnimi, živimi očmi in ostrimi črtami obraza, ki so se mi ta hip zdele še ostrejše, in kaže svoje od luga razjedene prste.

— »Toda lug ni za vse, vsaj v nedeljo se je treba umiti z milom, pa otroke tudi!«

»Da, treba bi bilo, če bi bilo za kaj kupiti.«

— »Pa vendar, nekaj ga le porabite?«

»Mož ga ima košček za britje, ta se spravlja in hrani pol leta. Za otroke je dobra tudi topla voda. — Toda zakaj to vprašujete, ko veste — vsaj vi —, kakšne razmere so pri nas. Drugi nas brijejo in pečejo,« se zresni žena.

— »Tako, veste, treba je. Po tem, koliko mila porabimo, mestni ljudje merijo kulturo vasi.«

Republikanski vojak

»A, tako! Mislila sem, da je to radi lepšega. Zapišite, kolikor hočete in mislite, da je boljše.«

Nisem niti še končal, ko plane v sobo mati z vprašanjem:

»Kata, je znesla kokoš jajce?«

»Ne, ni,« odgovori nekako nesigurno snaha.

»A kje je?«

»V kleti, pod košaro.«

»Oh, za pet ran božjih!« potoži mati in se prime z obema rokama za glavo. »Poldne je, sli bi k obedu. Krompir je kuhan, otroci že dolgo sitnarijo okrog mene in zahtevajo hrane, a ni soli. Bila sem pri sosedah, pa tudi one nimajo. — Če ni še znesla, vzemi malo paprike in ji deni odzadaj,« reče hitro žena in široko mahajoč z rokami izgine za vrati.

Sklonil sem se, pobral hitro papirje in niti nisem voščil zbogom, tako sem hitel iz hiše. V prsih me je nekaj tiščalo, dušilo, občutil sem žalost in sram. Žalost zaradi slabosti in revščine, sram zaradi razmer, v katerih živimo. Toda kaj sem mogel? — — —

Dejal sem že, da sem bil ta dan povabljen k prijatelju na obed in obljubil sem mu, trdno obljubil, da bom prišel. Ko pride on v našo vas, se tudi vedno oglasi pri nas. Bil sem v neugodnem položaju. Če ne pridem, ne bo prav, da bi pa šel...

Šel sem, čeprav me je dušilo in davilo v grlu, kakor da je nekaj živega v njem. Čeprav je bil obed dobro pripravljen, nalašč zame, vendar se mi ni ljubilo jesti. Opazili so to takoj, pogledovali drug drugega, potem zopet mene in si gotovo mislili, da mi ni po volji. Žena je poklicala moža v kuhinjo, slišal sem šepetanje in videl nezadovoljstvo na obrazih. Mogoče

mi ne prija, morda bi želel kaj drugega, so me spraševali. Zahvalil sem se jim in povedal vso zgodbo...

»Da, to ni samo pri njih, pri mnogih je tako, več kakor si misliš in to celo pri takih, za katere si ne bi mislil,« pravi na koncu domačin.

Ta dan sem obiskal še tri hiše in seveda videl še marsikaj. Povsod nekaj novega. Ves dan in celo zvečer, ko sem se vlegel v posteljo, se nisem mogel umiriti. Nekaj mi je vrtalo po možganih, brenčalo po ušesih, tiščalo po vsem telesu... Sli bi k obedu, a ni soli, niti sosedje je nimajo. Čakajo, da kokoš znese jajce. Koliko bi se dobilo soli za eno jajce, to lahko vsakdo zračuna, če ve, da stane en kilogram soli tri in pol dinarja, a ta čas dobiš 5 jajc za en dinar.

Tako je povsod, v mnogih krajih, v mnogih hišah, čeprav se na zunaj ne vidi... Zidana, štirje orali zemlje, dve kravi — in ni soli...

Kdor ima ušesa, da posluša, naj sliši!

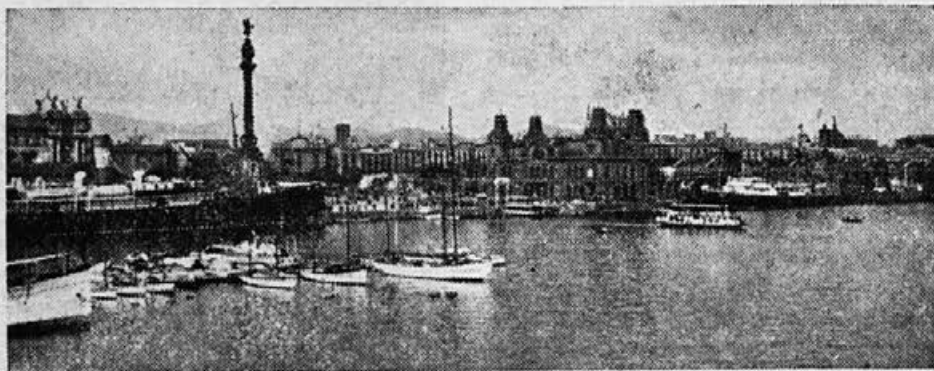
(Prevedel Alojz Šavora)

Našim naročnikom

Ta številka »Grude« se je nekoliko zakasnila in prosimo naše naročnike oprostjenja! K temu dodajamo, da krivda ni na naši strani, temveč nekje drugje!

Ob tej priliki prosimo vse naročnike, ki so v zaostanku, za poravnavo naročnine. Če imate naše položnice, zahtevajte na pošti položnico-golico in nanjo napišite številko našega čekovnega računa: 13.440. Ne odlašajte in nakažite naročnino!

»GRUDA«

Barcelona, največje pristanišče republikanske Španije, ki so ga rešili junaški delavci pred zasedbo frankovcev

Pomagajmo si sami!

»Le ves narod se more uspešno boriti proti jetiki.«

S tem geslom protijetičnega tedna je protituberkulozna zveza (liga) povdarila, da je v boju proti jetiki, ljudski bolezni, potrebno sodelovanje vsega ljudstva. Pri nas na deželi vemo povsod prav dobro, kaj je jetika. Toda le po redkih vaseh vemo, kaj je protituberkulozna zveza in kakšno naj bo naše sodelovanje pri delu za narodovo zdravje.

Povabilo poklicanim

Naše organizacije kmetiskih fantov in deklet rastejo. Nam ne gre za neko prazno in našopirjeno politiziranje, pač pa hočemo krepko in pogumno poseči v politiko našega obstanka. Zato bomo po svojih močeh sodelovali v zdravstvenem delu. Tisti, ki jim je skrb za zdravje poklic, naj upoštevajo, kar hočemo in naj nam pomagajo. Vabimo jih v naše prosvetno-organizatorične tečaje. Če bodo oni storili svoje, bomo tudi mi prispevali svoj del v borbi vsega naroda za zdravje. Brez izboljšanja zdravja slovenske vasi ni mogoče izboljšati zdravja slovenskega naroda.

Jetika — kmetiska bolezen

Jetika udari najraje onega, kogar tepe revščina. Med boleznijo in človekom se bije boj, največkrat skrito in tiho. Slabotneža, ki se slabo hrani, ki se izčrpa v delu brez zadostnega počitka, bo bolezen hitro in lahko strla. Ob krepkem in pogumnem človeku, ki živi zdravo in pametno, si bo pa bolezen strla zobe. Jetika je v zraku; vsi smo se že ali se še bomo srečali z njo. Kot vsako bolezen je tudi jetiko lažje in boljše preprečiti kot zdraviti. Brez okuženja ni jetike, vendar nikakor ne postane jetičen vsakdo, kdor se je okužil.

Tisti, ki hodijo na deželo le kot izletniki in poznajo samo prirodo, v kateri kmet živi, ne poznajo pa težav kmetškega življenja in bolezni v njem,

pravijo: Naša dežela je zdrava. Sreča je na vasi doma. Ljudje se tam kopljejo v soncu, svežem zraku in v izobilju tečne domače prehrane.

Številke o umrljivosti za jetiko v Sloveniji (jetičnih je v Sloveniji okrog 15.000, vsako leto jih umre 1500) pa dokazujejo, da je jetika pri nas predvsem kmetiska bolezen in da postaja to leto za letom bolj. V izrazito kmetiskih okrajih Ptuj-okolica, Gornja Lendava in Murska Sobota divja jetika najhuje.

Delavstvo je na boljšem

V okrajih s pretežno industrijskim prebivalstvom kot so Radovljica, Kranj in drugi, je umrljivost za jetiko najmanjša. Razlika med kmetiskimi predeli in ostalimi je v tem oziru velika. Vsak kmetiski človek bi se moral ob tem zamisliti in se vprašati: Zakaj je tako? Zakaj umrljivost za jetiko na Štajerskem zadnja leta raste, kljub temu, da v vsej Sloveniji pada in zakaj je jetika v Prekmurju posebno huda? Zakaj pobira največ svojih žrtev med bajtarji in viničarji?!

Zakaj je delavstvo na boljšem

Delavci se zavedajo svoje skupne usode, zavedajo se, da si morajo pomagati sami in da se lahko zanesejo samo na svoje, na delavske organizacije. Boljše mezde, osemurni delavnik, zavarovanje zase in za svoje rodbine za slučaj bolezni, nesreče, starosti in nezaposlenosti. Vse najosnovnejše človeške pravice, ki so si jih delavci v neenaki borbi z gospodarsko močnejšimi že priborili in si jih še bodo — vse to jim ni nihče ponudil na krožniku. In vsega tega niso dosegli od danes na jutri. Ne pri nas in ne drugod v Evropi. Sklenili so svoje vrste, se organizirali, učili in v složni borbi nabirali novih izkušenj in novih moči.

Tudi kmet mora doseči izboljšanje

Če si kmet ne bo pomagal sam, potem mu ne bo pomagal ne Bog, ne hudič, ne

rdeči, ne črni. Z novim rodom naj zraste na deželi novo življenje. Mi sami bomo vnesli v svoje gibanje svojo vsebino. Če homo slabo orali, ne homo dobro sejali in želi.

Hoditi moramo svojo pot. Na njej se bomo našli roko v roki z vsemi, ki jim gre tako kot nam za najosnovnejše človeške pravice, za možnosti človeka vrednega življenja.

Albin Podjavoršek:

Pod vaško lipo

V. Borba proti tuberkulozi in naša vas

Meseca maja, ko naš svet cveti in ko srca ljudem cveto, posvečamo posebej teden dni premišljevanju in delu zoper najhujšo in najzavratnejšo sovražnico in morilko človeštva — jetiko. Ne bo odveč, da spregovorimo o nji nekoliko besed. Kajti ne samo meščanski ali delavski stan, v veliki, veliki meri so pokličani dandanes ravno kmetje, ki naj tudi začno borbo proti tej strašni, dolgotrajni bolezni, da postanemo tako vsi, prav vsi, apostoli proti zli zahrbtnici, za lepše dni življenja in ugodnejšo bodočnost poedina in naroda. Bodi še tako bogat, vedi le eno: Zdravje je največje bogastvo!

Jetika ali sušica ali tuberkuloza je splošna bolezen, ki ne izbira kljuk in vrat. Vse plasti družbe objema, grabi po vseh stanovih, zleze v vsako starost.

Teden proti tuberkulozi ima namen **vzdriniti ljudstvo**, da se zave nevarnosti, v kateri tiči, saj je po trditvah zdravnikov holan pri nas — baje vsak sedmi človek za to nevarno boleznijo. Drugič, **da vzgoji ljudstvo**, kajti vemo, da brez vzgoje ne more biti uspešne borbe, pa naj se posamezni borci v svojem idealizmu še toliko trudijo. V boj moramo vsi brez izjeme, in pač tu je potrebno žrtvovanje po načelu: Eden za vse, vsi za enega! V obeh slučajih je namen protituberkuloznega tedna, vzbuditi v narodu smisel za zdravje, na katerega važnost je treba gledati ne samo v protituberkuloznem tednu, temveč vse leto, vsak dan, slehernu uro. Tretjič pa ima propaganda zgolj materialen namen, ki je enake važnosti kakor moralni. **Zbrati čim več denarja, čim več sredstev, s katerimi bo mogoče zlo bolezen pobiti ali vsaj zaježiti.**

Kogar se je v prejšnjih časih lotila bolezen (jetika), je — prepuščen sam sebi — počasi shiral. Napredku zdravniške znanosti, pa zdravnikom — idealistom, ki so posvetili tuberkulozi vse svoje moči, se moramo zahvaliti, da je danes **jetika ozdravljiva bolezen, ako prideš pravočasno v roke zdravniku-specijalistu za pljučne bolezni oziroma tuberkulozo in ako so na razpolago sredstva, s katerimi se braniš napredovanja bolezni, oziroma s katerimi ti zdravnik — dobrotnik lahko pomaga, da ozdraviš.** Za prvo je potreba vzgoje, za drugo pa denarja!

Marsikatera kmetska gospodinja iz nevednosti, premnogokrat pa tudi radi preobilice dela ali nemarnosti, na prehrano družine, posebno otrok, ne polaga nobene važnosti. Tudi nenravno življenje, alkoholizem, ponočevanje, ples in slične nepotrebности tirajo v bolezni. Nevednost, nevzgojenost in revščina so glavni vzrok; zahrbtne zatiralke, ki zajema cele plasti naroda in da jo zbog tega imenujemo **socijalna bolezen**. Danes se zajeda najbolj v kmetski stan, ker se je le-ta proti nji **najmanj boril**, dočim sta meščan in delavec (zlasti meščan) za borbo že mnogo žrtvovala.

V bolezni ni ničesar važnejšega, kot znati se ravnati, da čimprej sam spoznaš nevarnost (ali si jo, četudi nič ni, vsaj domišljajš) in da si znaš takoj pomagati. To se pravi, imeti za nevarnost bolezni potrebno vzgojo, ki mora vsebovati toliko izobrazbe, da se ne lečiš sam, **temveč da takoj poiščeš zdravniško pomoč!**

Tu pa vam moram, fantje in dekleta in sploh kmetski ljudje, ki vam je to pisanje v prvi vrsti namenjeno, dati važen in **zlat nasvet:**

Če te večkrat muči kašelj in opaziš k temu še hiranje svojega telesa, ali če samo sumiš na bolezen: **Takoj k specialistu** (zdravniku strokovnjaku) za **pljučne bolezni (tuberkulozo)**. Specialista imaš v vsakem večjem kraju, n. pr. v Mariboru, Celju, Ljubljani, Topolšičici, Golniku i. dr. Po naši domovini delujejo marsikje protituberkul. dispanzerji (zdravniška preiskovališča jetike), kjer bolnika specialista zastonj preišče in mu da potrebne nasvete. Ne zdravi se doma in nikar ne pokašljaj okrog oglov! Tudi ne čakaj, da te bo začelo po prsih zbadati in pikati — vedi, da se naseli jetika v človeka brez bolečin! Ne boj se izdatkov, češ: Ja, specialista je predrag, preveč računa! **Ni res, nikjer ne boš plačal preveč ali več, kot pri splošnem zdravniku, sicer pa znaj: Bolje je dati se pregledati 10 krat brez potrcb, kot pa enkrat, ko je morebiti že prepozno! In še enkrat ponavljam: Takoj k specialistu!**

Organizacija protijetičnega boja je delo idealnih mož in žena, ki so se združili v društvu »Protituberkulozna zveza«. Namen te najbolj človekoljubne organizacije v službi trpečega brata je dosti znan in društvu je razpredeno po vsej domovini, izvzemši — kmetov. Res je, na deželi se organizacije težko drže,

Pod lipo

*Pod lipo košato
na sredi vasi
krog matere stare
otroci so vsi.*

*Vse gube na čelo
in brazde v obraz,
— sledove trpljenja —
ji risal je čas.*

*A želja se vpleta
v povest iz davnine:
da bila bi lepša
bodočnost mladine!*

če ne gre, ne gre. Toda dá se pomagati drugače. Za vzdrževanje protijetičnih akcij, disperzerjev in slično je potreben denar. Poudariti pa moram: **Kmet je do sedaj za borbo proti jetiki še najmanj prispeval!** Tu moramo kreniti na druga pota!

Res je, da vasi nimajo navade, zbirati denarja od osebe do osebe. Država lahko posredno pomaga, tudi banovina more s širšim delokrogom na zdravstvenem polju nuditi mnogo. Neposredno pa živi v stiku z življenjem naroda občina. **Vodstvo borbe proti jetiki v našem podeželju mora prevzeti občina.**

Pred leti sem bil pri proračunski seji kmetske občine. Pri postavki »Za pobijanje tuberkuloze« se je **najuglednejši in najbogatejši član občinskega odbora** razhudil, češ, kaj je treba dajati za to neumnost, od katere nihče nič nima. In odbor je soglasno kimajoč neizobraženemu govorniku določil kljub veliki in bogati občini sramotno nizko vsoto. V dno srca me je bilo sram nad tako neizobraženostjo občinskega odbora, ki bi moral pravačiti narodu z dobrim zgledom. a narodu na tak način tako neizmerno škoduje. Mislim, ča je takšnih odborov posejanih po naši mili domovini precej. Zato ni čudno, da v kmetjskih občinah tuberkuloza ne pada, temveč raste. Občinski odborj morajo svoje mnenje spremeniti in v imenu boljše bodočnosti in zdravja naroda nakloniti idealnim delavcem »Protituberkulozni zvezi« čim izdatnejših podpor.

Vaš kmetski denar se bo vrnil v vašo vas in bo lečil vaše rane!

Kmetski fantje in dekleta in vsi dobri kmetski ljudje, ki stremite po izboljšanju življenja, ker vam je izobrazba poplemnitila razum, vplivajte na vaše očete, sinove, brate, prijatelje itd. ki delujejo v občinskih odborih, **da store svojo dolžnost!***

* Vprašanje borbe proti jetiki v našem podeželju je zelo pereče. Veseli bomo, ako nam bo uspelo kot kmetsko-mladinski pokret prebuditi našo vas. Ob tej priliki opozarjamo naše fante in dekleta, da pričujoča članka o jetiki z vso vestno natančnostjo prečitajo in dajo krožiti naprej. »Gruda« naj preroma vso vas! Obenem izražamo toplo željo, da uporabijo naša društva prihodnji sestanek za razgovor o jetiki. Za predavatelja naj povabijo krajevnega banov. zdravnika ali domačega učitelja, oziroma učiteljico. Radi bodo ustregli! Po možnosti zberite tudi denarne prispevke, ki jih odpošljite Protituberkulozni ligi.

(Opomba uredništva)

Širite in dopisujte v „GRUDO“

† František Udržal

Češkoslovaška republika je letos dne 25. aprila izgubila svojega velikega državnika, češko kmetско ljudstvo pa za A. Švehlo največjega svojega voditelja in narodnega borca.

Njegovo delo, borbe in uspehi izhajajo iz časov kot vseh velikih voditeljev

češkega in slovaškega naroda: Masaryka, Švehle, Hodže, Štefanika in drugih. Tudi njihov rod je pri vseh isti: izšli so iz vasi, iz kmetškega ljudstva. Vse svoje sposobnosti in delo so posvetili svobodi obeh narodov in pravicam ljudskih množic pod avstrijskim jarmom. Po osvobojenju pa so z modro roko in v tesni povezanosti z ljudstvom ustvarjali in gradili napredek mlade demokratske države.

Pri tem delu ima tudi † František Udržal velike zasluge. Izšel je iz stare kmetške rodovine v Dolnjem Rovnu pri Pardubicah na Češkem. Šolo je obisko-

val v raznih krajih na Češkem in se po končanih študijah posvetil političnemu delu. Za poslanca je bil izvoljen že leta 1897. in je s svojim neustrašenim nastopom v avstrijskem parlamentu za pravice češkega naroda vzbudil veliko zanimanje. L. 1907. je kandidiral za poslanca češke kmetške stranke in posvečal odslej vse svoje sile za pravice kmetških ljudi.

Še večje pa je njegovo delo pri ustvarjanju nove države. V svoji dalekovidnosti je spoznal, da bo mogla mlada država ohraniti svojo svobodo le, če bo dobro zavarovana. Zato je dolga leta po prevratu kot vojni minister izpopolnjeval armado in tako dosegel, da je danes Češkoslovaška republika pripravljena braniti svoje meje. — Kljub svojemu visokemu položaju je ostal kmet, zvest svoji zemlji in vasi. Vedno je bil — v zasebnem in političnem življenju — poštenjak, prepričan demokrat, dosleden zagovornik kmetške politike in velik prijatelj in zagovornik kmetške mladine.

Njegovim zaslugam za državo in kmetški stan sta ob njegovem pogrebu dala priznanje predsednik vlade dr. Milan Hodža in predsednik kmetške stranke poslanec Rudolf Beran. Največje priznanje pa mu je dal narod sam s tem, da je danes kot en mož pripravljen žrtvovati svoje življenje za svobodo in demokracijo!

Poravnava med Poljsko in Litvo

Pred časom je bil poravnani spor med Poljsko in Litvo, ki bi lahko imel občutne posledice na evropsko politično življenje. Litva je majhna obrežna država, ki meji južno in vzhodno na Poljsko, jugozahodno pa na vzhodno Prusijo (Nemčijo) in Baltsko morje ter severno na letonsko. Njena površina meri 53 tisoč kvadratnih kilometrov in šteje okrog 2½ milijona prebivalcev. Ta država se je osamošvojila šele po svetovni vojni, dočim je bila poprej — kakor večina

Smetana,
predsednik
Litve

Poljske — pod Rus'jo. Njeno sedanje glavno mesto je Kovno (Kaunas) s 105 tisoč prebivalci, dočim je njeno narodno središče mesto Vilna, ki pa ga ima za enkrat v posesti Poljska. Leta 1920. je Poljska zasedla Vilno, kjer živi tudi mnogo Poljakov, kar pa Litva še do danes ni priznala in je radi tega bilo med obema državama veliko sovraštvo. Meja je bila popolnoma zaprta, trgovine ni bilo nobene, vlaki niso vozili iz ene v drugo državo in tudi potniški promet je bil popolnoma zaprt, tako, da ni mogel nihče prestopiti meje na eno ali drugo stran. Državi tudi nista bili v diplomatskih stikih in ena drugo nista priznali.

Litovski parlament je v marcu tega leta sprejel novo ustavo, v kateri se Vilna, ki je v poljskih rokah, proglašala za prestolnico Litve.

To je Poljake tako razburilo, da so zahtevali sporazum v vseh spornih zadevah ali pa bodo zasedli Litvo. Litvanci so se pod velikim pritiskom vdalj in se s Poljaki sporazumeli. Meje so se odprle, vlaki so začeli voziti in sedaj so nastali redni odnosi, kakor je to navada v drugih državah.

Rydz-Smigly, poljski maršal

Časopisi pišejo . . .

— da je predsednik mehiške vlade (v Sred-Ameriki) Kardenas vzel tujim kapitalistom pravico nad mehiškimi petrolejskimi vrelci. Družbe tujih kapitalistov so imele nad pol milijarde dolarjev premoženja in so seveda imele popolno oblast v gospodarskem in političnem življenju in so se zlasti upirale povišanju delavskih plač. Nadzorstvo nad vsemi obrati za pridobivanje petroleja so dobili sedaj delavci sami, oziroma njihove organizacije;

— da pada ljudstvo na Japonskem radi velikih vojnih dajatev v vedno večjo bedo in da se pojavljajo po mnogih krajih upori;

— da je na Finskem izdala vlada nov zakon, ki določa državno podporo za tiste matere, ki nimajo dovolj denarja, da bi mogle pravilno hraniti in vzgojiti svoje otroke. Pravijo, da bo najmanj polovica vseh mater dobivala to podporo;

— da je nemška vlada zapovedala gospodinjstvom, naj hranijo v zabojih staro železo, cunje in papir, otroci pa naj pobirajo kosti. Vse to zbirajo državne oblasti in v tovarnah še enkrat predelajo. Tako nameravajo iz pomij, ki jih morajo hraniti, pridobivati mast;

— da so tudi letos v Braziliji sežgali v pečeh 70 odstotkov vse kave, kolikor so jo pridelali, ker se veletrgovci bojijo, da bi postala zaradi obilne letine kava cenejša;

— da je bilo v svetovni vojni 10 milijonov mrtvih, 10 milijonov beguncev in 19 milijonov irot;

— da je bilo na francosko-nemški fronti v enem samem dnevu zadušenih s plinom 5000 vojakov, zastrupljenih pa 15.000;

— da je sladkor v Angliji, Danski in Švedski po 4 din kg, zato ga porabi vsak prebivalec teh držav približno 40—50 kg na leto, pri nas pa ga porabi vsak samo 4—5 kg letno, ker je pri nas skoraj 4 krat dražji. Sladkor je človeku zelo potrebna hrana;

— da je bil pred nedavnim interniran (poslan v prisilno bivališče) voditelj rumunskih kmetov Maniu, ker se je zavzemal za demokratične svoboščine v državi;

— da je ljubljanska bolnišnica lansko leto sprejela 31.000 bolnikov, 2800 bolnikov je morala radi pomanjkanja prostorov zavrtniti;

— da je 60 % vseh nemških delavcev zaposlenih v tovarnah za orožje.

Katoliška cerkev v Avstriji

Kakor je že znano, so se v bivši Avstriji po priključitvi k Nemčiji, tudi na cerkvenem področju izvršile velike izpremembe. Dunajski nadškof in kardinal dr. Innitzer (Inicer) je bil poprej absoluten zagovornik političnega delo-

Dunajski kardinal Innitzer

vanja katoliške cerkve. Po prevratu pa se je proti pričakovanju svetovne javnosti popolnoma preokrenil in zastopa sedaj nasprotno stališče od prejšnjega. Še

predno je nova vlada izdala kakšne ukrepe, je svojo preusmerjenost pokazal sam in sicer s pismom na vodjo plebiscita Bürkhela (Birkla) in s poznejšimi odredbami, ki imajo za cilj: depolitizacijo duhovščine. To pomeni, da se morajo odslej duhovniki posvetiti zgolj svojemu poklicu, verski vzgoji brez politične primesi.

Zelo značilna so v tem primeru navodila, ki jih daje katoliški duhovščini dunajski škofijski uradni list, v zadevi izvrševanja verske službe. Ta navodila posebno povdarjajo, da nalaga politična preureditev cerkvi velike naloge. Kakršnokoli politiziranje na prižnici je prepovedano, ker se politika in prižnica izključujeta. Avstrijski duhovniki navdušeno odobravajo to odredbo, ki jim bo omogočila, da se bodo nemoteno posvetili nalogam, ki so za nje glavne in prvotne.

Tudi nas izredno zanima, kakšne bodo posledice te spremembe. Ali bo cerkev sedaj lažje vršila svoje poslanstvo ali ne. Mislimo in prepričani smo, da bi bila takšna odredba tudi za naše razmere velikega pomena. Kajti nikakor ne gre, da bi se verniki ločili po političnem prepričanju in se na podlagi tega ocenjevali za dobre ali slabe ljudi. Pravično pa je in bo, da je to merilo edino življenje po verskih načelih. Nikakor pa ne more politična stranka in politično pripadništvo brisati grehe in biti olajševalna okolnost za nemoralno življenje posameznika.

B. N.:

Mleka primanjkuje

Odjemalci mleka po mestih se vprašujejo, kaj je vzrok tako občutnemu pomanjkanju mleka. Ali kmetje sami vsega porabijo? Prav gotovo ne, saj dobro vemo, da preživlja naš kmet težke čase. Kar le more, proda od svojih pridelkov in ne redko tudi v škodo svojega gospodarstva. Vzrok temu je: kmet mleka sam nima.

Pregovor pravi, da »krava pri gobcu molze«. Kmetom zlasti letos zelo primanjkuje krme, zato slabo krmijo svojo živino ter malo namolzejo. To pa ni važno le za one, ki ne morejo kupiti toliko mleka, kakor bi radi, ampak je velike važnosti tudi za

kmeta, ki mu je denar, katerega dobi za mleko, skoro edini dohodek.

Vsiljuje se nam vprašanje, kako bi se dalo napraviti, da bi ubili dve muhi na en udarec: kmetu preskrbeti krmo in mesto zadostno oskrbeti z mlekom. Seveda bi moral imeti kmet pri tem kaj koristni. Takole si to zamišljamo:

1. V krajih, kjer je mnogo slabih travnikov, je treba te izboljšati. Koliko imamo v Sloveniji zamočvirjenih travnikov, ki bi se dali izsušiti! Kmet bi tako mesto kislega sena, ki za molzno živino ni, pridelal sladko seno. Koliko je pri naš zanemarjenih pašnikov

in travnikov! Z umetnimi gnojili bi jih lahko izdatno izboljšali in kmet bi marsikak voz sena več pripeljal na svoj »kozolec«. Kmet pa tudi denarja nima, zato si takih izboljšanj ne more privoščiti. Še najnujnejše iz trgovine dostikrat ne more kupiti, davkov ne more plačati. Koliko kmetov je zadolženih in jih rešujejo s kmetско zaščito, rešili pa jih do danes še niso!

Pa pravijo, da je kmet steber države. Ali ni tedaj dolžnost države, banovine, občin, da kmetu pomagajo? Kako razveseljivo bi bilo, če bi v bodočem banovinskem proračunu uzrli večjo postavko za izsušitev zamočvirjenih travnikov in za izboljšanje zanemarjenih! Kmetje bi potom svojih zadrug (mlekarških) marsikaj lahko dosegli pri občinah ali pri banovini. Treba je zahtevati, sam od sebe vsak nerad daje.

2. Kmetje, ki so bolj oddaljeni od mesta, pošiljajo v mesto mleko po svojih zadruгах. Večkrat pa se pod imenom »zadruga« skriva zasebnik, ki na račun kmetov spravlja v svoj žep lepe tisočake. Zadruga obstoja le na papirju. Tudi tak zasebnik želi, da bi mu kmetje dobavili čim več mleka, toliko pa le ni uvideven, da bi jim kupil krme v času pomanjkanja mrve. Dobro bi bilo, da bi vse take »divje« zadruge malo prikrajšali. Prepotrebno bi bilo dalje ustanovljati nove mlekarске zadruge, kjer jih še ni. Tako bi prišlo na trg mnogo več mleka, kmetje pa bi dobili več denarja. Banovina bi si na tem polju lahko pridobila veliko zaslug. Nerazumljivo pa nam je, da prispeva večje zneske za druge manj važne stvari kot pa za povzdigo mlekarstva.

Ali ne bi bilo dobro, da bi slovenski kmet vedel, kako skrbe za povzdigo mlekarstva v drugih državah?

Našim združnikom

Združna šola v Ljubljani bo obhajala letos v novembru tridesetletnico svojega delovanja. Ravnateljstvo šole namerava izdati pri tej priliki spomenico, v kateri bodo navedeni vsi absolventi šole s pristavkom, pri katerih zadruгах so se posamezniki udeleževali. Zaradi tega se naprošajo vsi absolventi Združne šole v Ljubljani, da sporoče ravnateljstvu: 1. ime in priimek, 2. rojstni kraj, 3. sedanj položaj in bivališče, 4. leto dovršitve šole, 5. naslove zadrug, pri katerih so sodelovali ali sodelujejo. — Komur so znani označeni podatki o kakšnem drugem učencu Združne šole, naj jih pošlje skupno s svojimi. Kdor ne bo poslal navedenih podatkov, bo označen, da ni nikjer sodeloval.

Razlaga tujih besed

● **Funkcija** pomeni delo, posel, opravilo. Kdor opravlja pri kakšnem društvu, narodu ali ustanovi določeno delo, se imenuje funkcionar. Tako so funkcionarji predsedniki, tajniki, blagajniki, knjižničarji itd. Funkcionarji so tudi višji uradniki n. pr. državni. Poznamo še besedo funkcionirati, kar znači delovati. Stroj (mlatilnica, šivalni stroj) dobro deluje ali funkcionira.

● **Laik** je beseda, ki označuje človeka v danih primerih kot nestrokovnjaka. Če razpravlja o verskih stvareh nekdo, ki ni duhovnik, potem pravimo njemu laik. V pravnih in sodnih zadevah je laik tisti, ki ni sodnik, notar ali odvetnik. K temu lahko prištejemo vse poklice in opravila. Kdor govori o zadevah poklica, ki mu sam ne pripada ali o rečeh, s katerimi se ne bavi, je laik.

● **Sinekura** je služba ali opravilo, ki da malo ali pa nič dela in donaja velike dohodke. O sinekurah govorimo v glavnem v političnem in gospodarskem življenju. Kdor ima vpliv in moč ter ga diči še požrešnost, si zna pridobiti sinekure in mu pravimo sinekurist (koritar). Teh imamo na žalost tudi pri nas dovolj in moramo gledati in vedno skrbeti, da jih onemogočimo, ker so na škodo vsem delovnim ljudem.

● **Škandal** je sramota, nespodobnost, spotika in sploh nečedno dejanje ali stanje. Večkrat slišimo o škandalih v tako zvanih »boljših družbah«. — Kadar pride kakšna nečedna stvar na dan, govorimo o škandalu. Škandalizira se tisti, ki nekaj obsoja, se nad čim spotika, ker je sramotno, pohujšljivo, nečestno. Škandalozno je nekaj, kar se nam zdi nepravilno, nespodobno in sramotno. Tako so lahko naše ceste škandalozne, lahko tudi delovanje državne uprave ali kakšnega ministra in podobno.

● **Konflikt** pomeni razprtijo, spor, navzkrižje. V konfliktu so sosedje, politične stranke, posamezne osebe ali države. Zato pravimo kitajsko-japonski konflikt, ali to se je zgodilo v času italijansko-abisinskega konflikta.

Bogastvo v cunjah. Hrvatski kmetje so pred leti organizirali zanimivo akcijo: začeli so nabirati po vseh vaseh stare cunje, razne odpadke železa in druge nerabne stvari. Ko so že mnogo nabrali, so prodali raznim tovarnam, ki bodo to predelale in zopet porabile. Izkupili so — ne nekaj tisočakov, nego nekaj milijonov dinarjev. S tem denarjem bodo zgradili v Zagrebu štirinadstropno stavbo — Kmetški dom.

Pravljica

Miško Kranjec

o ljubezni

(Kratka vsebina iz 4. številke)

Oče je zvedel za Hedvikino ljubezen in je ni pustil več v dolino. V nedeljo je morala ostati doma. Oba brata sta odšla, oče pa je šel čez polje in občudoval pomladno rast. Ko je Hedvika hotela skrivaj uiti v dolino, jo je opazil in zapodil domov. Ko se je Franc vrnil, ji je povedal, da mu je Mrzlikar sporočil, naj pride prihodnjo nedeljo na vsak način v dolino.

Odevele so črešnje, trava po vrtovih se je lepo razrasla. Polja so se prebudila. Žita so se visoko povzpela. Tudi krompir in koruza sta že pokukala iz zemlje in bližal se je čas, ko bo treba okopavati. Poslej dela več ni primanjkovalo. Misel na dolino je pri Žumerjevih otrocih zamirala; vsaj tako je mislil kmet, ko je gledal svoje otroke. Ni bilo časa za sanje. Za sanjarenje so bile samo nedelje. Kmet pa je prav mirno, skoraj hladno določal, kdo pojde v dolino. Če je prej bilo nekoliko neurejeno v tem pogledu in je pač šel, komur se ni zdelo preutrudljivo stopiti na tako dolgo pot, se ni posebno upiral. Zdaj pa je tudi v tem uvedel red. Bilo je dovolj članov pri hiši in zdelo se mu je, da morajo vsi priti na vrsto. Tako sta morala iti tudi hlapec in dekla, ko je prišel nanju red. Za sebe in Hedviko je odločil poslednjo nedeljo v maju. To je pojasnil vsem prvo nedeljo. Tudi temu se niso mogli uopirati. Ko pa je mati menila, naj bi dekleta šlo z njo, tedaj se je sovražno ozrl po ženi. In žena je obmolknila.

»Hedvika bo poslej hodila z mano.« Tudi to je bil zakon v hiši. Tedaj pa se je Hedvika uprla in rekla:

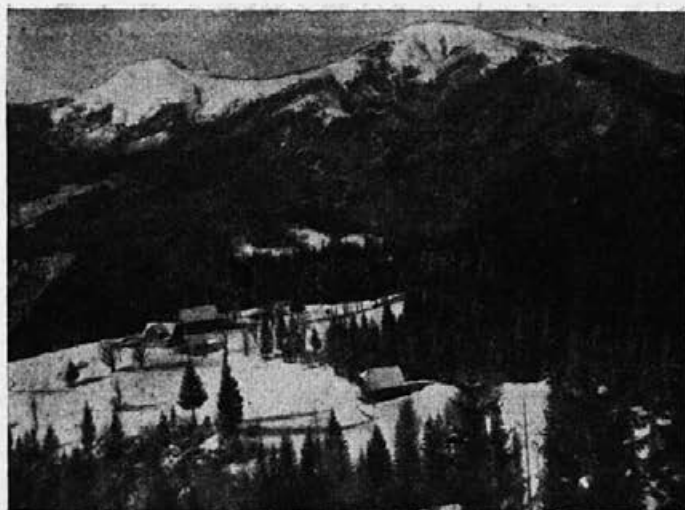
»K maši mi vendar ne boste branili iti, ne?« In zdaj ga je pogledala, kakor se ga ne bi bala. »Mar ne veste, da moramo iti vsako nedeljo k maši?«

Nasmehnil se je. Nič tistega sovraštva ni bilo na njegovem licu, kakor trenutek prej, ko je govoril z ženo. »Glej jo,« je dejal. »Učila me bo, kaj moramo in

kaj ne.« In še močneje se je smehljal. »Oh, kako si nestrpna,« ji je delaj. »Strašno si nestrpna. — Saj te bo počakal, če te ima rad. — Ampak, če misliš s tem preslepiti Boga, tedaj se motiš.« Ker pa je hotela nekaj ugovarjati, je namršil goste obrvi. Drobne oči so se zapičile v njo, nizko čelo se razodevalo nekaj hudega. »Kaj pa hočeš?« je napolnjen z inil odločno, trdo. »Ničesar nočem vedeti o tem, kaj imaš ti tam doli. Kakor si se zapletla, tako se boš izmotala. Če pa nočeš, — povem ti: Pot dol je lahka; vračati se je mnogo težje.« Tako je hladno, toda zelo kruto razbil Hedvikino ljubezen. Dekle je obšla pri tem tolika slabost, da bi se bila skoraj zrušila.

Dnevi v tednu so potekali v lepem vrtickem miru, ko se ljudje na hribu niso menili o dolini, niti niso mislili na njo. Delo jih je prevzelo. Sonce se je z vso silo uprl v polja, tudi človeku se je uprl v obraz. Postolke so že krožile nad hišo, nad kozolcem, nad njivami. Tudi par lastovk je priletelo sem gor in čebljalo ves božji dan okoli hiše. Letele so v hlev, kjer so imele gnezda in povesod so lepile blato na tramove. Otroci hribov so se jih močno veselili. Saj so prinašale sem gor prijetno, nenehno pesem. Po gozdu so se drle srake in vrane, golobi in grlice so grulili. Po zraku pa je plesalo vse polno metuljev. In včasih se je od nekod iz nižine odtrgal vrisk, ki je opozoril prebivalce tu gori na dolino. Toda hribovci niso imeli časa, da bi sanjali o dolini.

Kmet je bil prav zadovoljen. Če je gledal preorane njive, kjer so pokukali izpod vlažnih grud prvi temni kosmati listi krompirja, ali pa šiljasti listi koruze, tedaj ga je obhajalo rahlo zadovoljstvo. To zadovoljstvo ga je spremljalo vse življenje in ga je zapustilo samo, kadar so prišle nesreče bodisi nad dom sam ali pa nad njegova polja. Sa-

mo tedaj je hodil mrk okoli, stiskal ustnice in nekaj tuhtal. Naposled pa se je vselej potolažil in nikdar ni izgubil svoje velike volje do življenja.

Zdaj mu je samo Hedvika nagajala. Toda v njegovem srcu je živela zavest, da bo tudi to uredil tako, da bo prav. Saj bi bilo vendar le blazno, če bi dovolil otrokom, da bi počeli kaj po svoji pameti.

Ko pa je Hedvika v nedeljo sedla pred hišo na sonce — morala je spet ostati doma, — je prišel oče k njej in sedel na hlod, ki je ležal nedaleč ob slivi. Nič ni bil videti krut, kakor sicer, celo zdelo se je, da se hoče pomeniti z njo. Hedvika pa je molčala. Ni hotela opaziti njegove dobre volje za pogovor. Oba sta gledala v dolino, ki je ležala pred njima, sončna in jasna, kakor bi človek iztegnil dlan predse in jo gledal. Hiše so ždele med drevjem, ki je bilo vse močno rumenkasto-zeleno. Na far-nem poslopju in na šoli so blestela okna v soncu, kakor bi se otroci igrali z zrcalcem in lovili sonce. Od fare se je vila cesta na sever in jug, po hribih navzgor pa so se odtrgovali klanci; globoke zareze med drevjem, — in se gubili tu in tam v ovinkih. — Da, tam v dolini je življenje vse drugačno; to je kmet dobro vedel. Toda sam je vse življenje pretelkel tu gori v hribih, nikdar ni imel

prilike, da bi živel v večji družbi, med ljudmi. Zato zdaj ni obsojal Hedvike, da se je zaljubila v dolino. Kakor bi se mu porodilo rahlo razumevanje do nje, in nemara so ga še samega — živečega v večni samoti med nebom in zemljo, — obšle rahle želje po dolinskem svetu. Zato ni bilo nič čudno, da je dejal, ko se je dvignil in obstal ob Hedviki:

»Nič ne žaluj. Pride čas, ko pojdeš v dolino... za vedno. Morda samo nekaj ratkih let. Vse to pride, mogoče celo prežgodaj. Ne boj se, da bi večno živela v teh hribih. — Samotno je tu, vem to sam. Toda tebi bo minilo. Morda pa se boš še rada spominjala hribov, gozdov tu gori, zelenih travnikov, njiv in sinjega neba, kjer ni nikdar megle. Vsega se boš spominjala in tedaj si boš rekla: Lepo je bilo tam gori; da bi bila le vedno tam ostala. — In prišla bodo leta, ko se boš vsak dan ozirala sem gori.«

Kakorkoli, — zdaj Hedvika ni imela ničesar povedati. Njemu pa se je zahotelo, da bi ji položil svojo roko na glavo. Pa vendar tega ni storil, ker ni bil vaje. Svojih otrok ni božal; nekoč pač, ko so bili še majhni, ko se jih je veselil in se včasih celo poigraval z njimi. Ko pa so dorasli, so se nekam ohladili in od-tujili.

Odšel je po vrtu okoli hiše. Hedvika pa je še zrla v dolino in sanjala: in

zdelo se ji je, da se ji dolina čedalje močneje približuje. Nič več ni bila tako daleč. In kakor bi videla po cesti Mrzlikarja, ki prihaja sem gori in že je slišati, kako jo kliče: — Hedvikaa!

Na večer, ob povratku iz doline ji je Franc pomignil, da ji ima nekaj posebnega povedati. Zaprla sta se v sobo. Sicer pa očeta ni bilo doma. Stal je nad klancem, odkoder se je lahko razgledal po vsem svojem svetu. Kadil je pipo in bil bržkone zadovoljen, kakor vedno.

»Mrzlikar te bo zvečer počakal,« je dejal Franc.

Hedvika je vztrepetala in prebledela. »Kje me bo čakal?«

»Pri znamenju.«

Znamenje ni ležalo predaleč od Žumerjeve naselbine. Tam se je nekdo ponesrečil in tam je stal lesen križ. Franc je obljubil Hedviki, da jo bo pospremil, da je ne bo strah.

Ko so zvečer zaprli duri na hiši, ko so ljudje že pospali, tedaj sta se Hed-

vika in Franc napotila proti znamenju. Pokojna noč je vladala nad hribi. Utrip srca je preglušil rahlo kričanje nočnih ptic nekje daleč v gozdu. Na prostrani jasi, kjer vodi mimo klanec, je v blede mesečini stalo znamenje križa: Tu se je pred mnogimi leti eden iz rodu Žumerjevih ponesrečil.

Franc se je vrnil sam. V nočni tišini je bilo rahlo slišati udarce ure v zvoniku farne cerkve. Franc je stal, da bi štel, pa ni mogel: predaleč je bila fara; samo kot trepet je včasih zazvenelo. So-deč po tem, da je ura dolgo udarjala, si je dejal, da mora biti že pozno.

Pri Žumerjevih so vsi mirno in brezskrbno spali. Franc pa ni mogel še dolgo zaspati. Mislil je na dolino — in mislil je na Hedviko, ki se je samovoljno rešila hribov in pobegnila v dolino za svojim srcem.

Nemara pojde tudi on...

(Dalje prihodnjč)

Marija Brenčič:

Ob izviru

*Srebrni studenček v daljo
tihu teče —
z njim hitijo moje misli
polne sreče.*

*Bistri valčki izgube se
v kalni strugi —
meni pa srce umira
v nemi tugi:*

*Kalna reka, a ves čist je
vir planinski —
zloben svet je, v meni sniva
raj detinski.*

*Škoda valčkov,
Škoda valčkov, ki se v reko
potopijo —
Škoda misli, ki se v svetu
izgubijo!*

*Ne! Studenček pač na svetlo
vreti mora —
in vsem mislim v mojem srcu
ni prostora!*

KMETSKA ŽENA IN DEKLÉ, ZA NJENE ROKÉ IN SRCÉ

M.:

Slika dolenjskega dekleta

Ženskam je narava določila drugačno naiogo kot moškim; ker je njeno telo zgrajeno drugače, se tudi njena duša v marsičem razlikuje od moške. Romantični pisatelji so kmetisko deklet slikali v romantičnih barvah: bilo je cvetoče, jedro, veselo bitje, prekipevajoče zdravja in vedrega razpoloženja. Žal pa temu ni tako. Niti tisti, ki vidijo dekleta le v praznični obleki in v prazničnem razpoloženju, ne morejo tako soditi. Današnje kmetisko deklet je odraz tegobnega življenja.

Vzgoja kmetjskih otrok je vsa usmerjena v delo. Mati hoče čimprej imeti pomočnico, zato že zgodaj navaja hčerko, da ji pomaga v kuhinji, v hlevu, na vrtu. Telesna šibkost deklice staršem ne dela pomislekov. Ne sprašujejo se, bo li kako delo škodilo zdravju otrokovemu ali oviralo njegov telesni razvoj. »Čim bolj boš delala, tembolj močna boš«, pravijo in tudi mislijo tako. Čas, ki ga prebije deklica v šoli, smatrajo za počitek. Komaj pride domov, že mora na polje in gara pozno v noč. Nima niti potrebnega časa, da bi izvršila domače naloge. Prenaporno delo jo utruja, da v šoli ne more paziti in sodelovati. Trajno prenapenjanje jo izčrpa. Duševna in telesna rast zastaja. Manjka ji duševne in telesne gibčnosti, zato tudi uspeh v šoli ni zadovoljiv.

Ko zapusti šolo, raste deklica v ozkem okoliju domače hiše in domače vasi. Vsak dan se ponavljajo isti dogodki, vrste se isti družinski in vaški običaji, isto razvedrilo leto za letom. Dekle sploh ne misli, da bi moglo biti tudi drugače.

Prehod iz otroške dobe v dekliško je skoraj neopazen. Spolno dozori znatno kasneje kot meščansko, dobro hranjeno deklet. Zelo počasi se začne zavedati svoje ženskosti. Pred spolno zablodo je ne varuje toliko lastna notranja moč, kolikor strogo javno mnenje vaške morale. Saj je potem nemogoča med vrstnicami, zasmehovana od fantov in od staršev sovpana. Ljubezen doživlja kmetisko deklet globoko in je v njej neverjetno požrtvovalna. Ko minejo »neumna leta«, začne trezno in stvarno misliti. Doma vedno ne more biti. Oženil se bo brat in potem bo ona odveč pri hiši; neplačana služkinja bo, omalovaževana, od nikogar upoštevana. Bojazen pred tem jo sili, da se odreče svoji mladi ljubezni in se poroči s fantom, ki jo pač zasnuje, četudi ji ni všeč. Če pa

nima dote, si je nihče ne želi za ženo, zato ubere edino pot, ki ji še preostane: služiti gre v mesto. Na Dolenjskem med Savo in Krko, menda ni vasi, odkoder bi vsaj tretjina deklet ne služila v južnih krajih. Zlasti gredo v Zagreb, Beograd, Sarajevo, Skopje, v Dalmacijo in celo v Albanijo.

Nagli skok iz stisnjenih vaških razmer v mestni milje je često za dekleta usoden. Ker nima trdnih nraavstvenih ne verskih nazorov in ne moralne opore, marsikatero neizkušeno deklet zdrsnje v blato. To je veliko zlo, o katerem se je že mnogo govorilo in pisalo, ki pa zato noče biti nič manjše. Odpravilo se bo šele tedaj, kadar bodo odpravljeni vzroki: beda in nevednost!

Poskrbimo za starost naših mater

Prve dni maja je bilo povsod precej proslav matriškega dne. Ob eni se bomo ustavili: ob proslavi Banovinske ženske zveze v Ljubljani. Nič ni bilo na tej proslavi lepših besed. V resnem predavanju je ga. Štebijeja odkrila eno najtežjih vprašanj, to je starostno zavarovanje naših žen vseh slojev in poklicev. Posebno na deželni starost-mater zelo težka in grenka. Vse njeno trpljenje je poplačano s tem, da ima izgovorjen kot pri hiši in da često vsi komaj čakajo, da umre. Ako bi mati prejemala starostno podporo, bi bila njena starost veliko lepša in svetlejša. Z delom za starostno zavarovanje bomo najlepše proslavili materinski dan in izkazali našim materam-trpinkam največjo hvaležnost.

Izčrpnije poročilo o tem predavanju bomo priobčili v drugi številki.

Delo na vrtu

Vse rastline, ki jim škoduje mraz, si do srede maja že tudi posadila.

● Fižol sadi takoj sedaj, če ga še nisi. Dobro je, če sadiš različne vrste fižola, vsako vrsto posebej, zato ga prej preberi. Če boš imela fižol tako ločen

po vrstah, ti bo lažje pri kuhi, ker se različne vrste različno kuhajo. Tudi prodala ga boš lažje. Fižol posadi na robove pri gredah in njivah, nizkega pa okoli letos usajenih drevov. Tudi fižol sadi večkrat, najprej parkrat zgodnje vrste, potem pa še pozne, da boš imela za kuho vedno mladega. Prvi je na vrsti nizki zgodnji (rumen), kj je zelo dober.

● Ne pozabi saditi vsakih 14 dni še nekaj vrst graha. Tistega, ki je že pognal, pravočasno osuj in podpri s količjem kakor si čitala v zadnji številki. Sej špinačo, če je še nisi. Če pa je že ozelenela, jo razredči ali pa presadi precej redko v dobro, toplo zemljo. Razredči tudi korenček in ga oplej. Zelinate in paradižnikove sadike, ki jih neguješ v zabojkah, boš kmalu presadila v vrtno zemljo. Preden boš to

storila, postavi zabožke s sadikami večkrat na prosto, da se privadijo poznejšemu življenju na vrtu. Tudi sadike kolerabe presadi iz tople grede na senčno vlažno gredo eno do dve pedi narazen. Glavnato solato in radič sej večkrat, da boš imela čez vse poletje dovolj solate. Koncem meseca že lahko poseješ tudi zimsko endivijo.

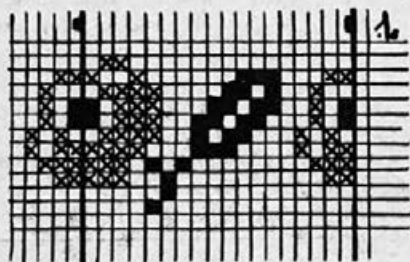
● Zgodaj prični pletl, da se plevel ne bo preveč razrasel. Gredice, na katerih raste zelenjava, morajo biti vsaj vsake tri tedne prekopane, da ostane zemlja rahla. Skrbno pokrivaj mlade rastline pred mrazom in pridno zalivaj.

● Kakršnekoli nasvete, ne samo o vrtu, vam z veseljem pošljemo, samo pišite in vprašajte!

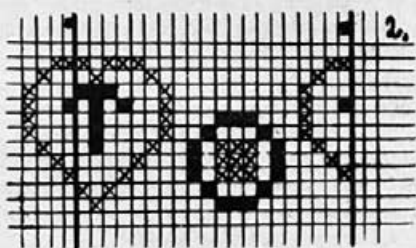

Okrasimo si obleke!

S priloženimi narodnimi vzorčki si lahko okrasite bele bluze pri dečvah ali bele platnene obleke. Vzorčke vezemo s križci na blago, ki ima debele enakomernne niti, najboljše na platno.

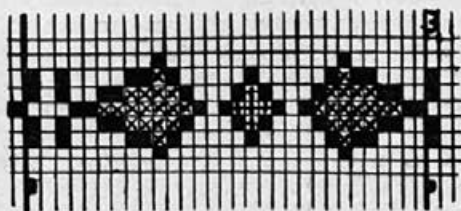
drati pomenijo križce, ki jih vezemo z modro barvo, le pri vzorčku, ki predstavlja rože, pomenijo polni kvadrati križce, ki jih vezemo s črno barvo. Pokončni križci pri zadnjem vzorčku pomenijo tiste križce, ki jih vezemo z rumeno barvo. Izberete pa si lahko tudi drugačne barve, samo lepo se morajo ujemati.

Bluze ali obleke si okrasite po svojem okusu. Proge s priloženimi vzorčki vezete lahko ob vratni izrezi, na rokavih ali spredaj v sredi. Najlepše je, če na isto bluzo ali obleko vezete samo en vzoreček, tisti, ki vam je najbolj všeč. — Le pridno na delo!

Vzorčke si lahko prerišete na blago; lepše pa bo, če boste vezle križce, ne da bi jih prej narisale. Štejte nitke sproti, n. pr. 4 nitke v dolžino in 4 v širino in vsi križci bodo enako veliki. Če hočete imeti večje ali manjše križce, zajemite po več ali manj nitk pri enem križcu.

Debelejša črta s piko pri vzorcih pove, kateri del vzorca se ponavlja, če vezemo daljšo progo. Pri vseh vzorcih so »pravi križci« rdeče barve, polni kva-

ZA KUHINJO

Preprosto, a tečno kosilo

MLEČNA JUHA KROMPIRJEVI ŽGANCI, SOLATA AJDOVE POGAČE

● **Mlečna juha.** Drobtine črnega kruha skuhaj gosto v vodi in jih zalij z mlekom. Dodaj poldrugo žlico masti, pusti da prevre, osoli in daj na mizo. Juha je boljša, če drobtine pred uporabo posušiš.

● **Krompirjevi žganci.** V kose zrezan, olupljen krompir skuhaj, odcedi vodo in ga zmečkaj. Nekaj krompirjevke vlij nazaj, prideni toliko moke (pšenjčne, ržene ali ajdove), da dobiš gosto zmes. Vse to mešaj nad ognjem kake četrt ure. Kuhane žgance reži z vilicami s kuhalnice v skledo, kjer jih zabeli z vročo zaseko ali ocvirki. Zraven daj šolato.

● **Ajdove pogače.** Ajdovo moko popari s slanim klopom. Ne smeš pa vlti preveč kropa, ker se testo rado zmečka. Še vročo zmes pogneti s pšenično moko. Testo razvaljaj za nožev rob na debelo v 2 stepeni krp. Skledo ali pekač namaži z mastjo, vanj denj eno plast testa in jo pomaži s sirom. Sir prej zdrobi, mu prilij malo mleka ali kisle smetane, dodaj eno jajce in ga malo osoli. Čez sir polij malo smetane, vse pokrij z drugo plastjo testa, ki jo tudi namaži s sirom in polj s smetano. Peči v vroči štedilnikovi pečici ali krušni peči. Pogača mora tudi zgoraj lepo zarumeneti. Ko jo vzameš iz peči, jo takoj polij s kisló smetano in deni vročo na mizo.

* Zaseka je na poseben način pripravljena zabela. Slanina se seseklja in ji pridene razne dišate (česen in podobno) ter siliči v lonec. V tem stanju dobi zaseka poseben prijeten okus in je v nekaterih krajih zelo priljubljena zabela.

PRAKTIČNI NASVETI

● **Kruh ima pretrdo skorjo.** Če hočeš, da bo imel kruh bolj mehko skorjo, postavi v krušno peč lonec kropa. Pečen kruh tudi lahko takoj pokriješ s prtom. Para, ki ostane pod njim, zmečka skorjo.

● **Star kruh,** ki nam preostaja, porabimo za drobtine ali za prepečenec. Prepečenec naredimo tako, da narežemo kruh na tanke rezine, ki jih naložimo na

pekač in posušimo v ne pretopli peči ali pečici. Prepečenec je lahko prebavljiv in je zato posebno dober za ljudi, ki so bolni na želodcu.

● **Kokoši imajo uši.** Deni čez noč v kurnik sveže jelševje veje. Duh listja privabi uši, ki zlezejo na veje. Zjutraj sežgi veje in mrčes bo poginil. Čez nekaj dni bo kurja družina brez nadležnega in škodljivega mrčesa.

● **Stare bele krpe,** ki so ti ostale od raztrganega belega perila, shrani. Skrbno jih operi, poreži stran vse trde in ostre robove, pa boš imela pripravljene obveze, kadar bo treba obvezati rano ali polagati obkladke na boleče mesto.

● **Obveze strani** v čisto škatlo ali vrečico in jih spravi tako, da jih boš imela vselej takoj pri roki. Nesnažnost pri ranah je često vzrok hudemu zastrupljenju ali pa celo smrti, zato vsako rano skrbno očisti in jo obveži s čisto obvezo.

Zavedne kitajske žene

Par sto Kitajk iz province Henan je organiziralo svoj vojaški oddelek. Po tem, ko so se izvežbale v vojaških stvarih, so odšle na fronto, del pa jih je ostal v zaledju zato, da vodijo propagando za obrambo domovine in zato, da zberejo sredstva za vojno. V tem oddelku niso samo mlada dekleta, ampak tudi že starejše žene.

Tudi Kitajcev se je mnogo izselilo po svetu. Sedaj, ko se mora kitajski narod braniti pred roparskim napadom grabežljivih tujcev, pomagajo vsi kitajski izseljenci svoji domovini. V New-Yorku je 1500 Kitajk-peric nabralo 10.000 dolarjev. Za ta denar so kupile sanitetske avtomobile, zdravila in zdravniške aparate in vse poslale domov na Kitajsko. Žene kitajskih delavcev so tam tudi nabrale okrog 15.000 dolarjev in jih prav tako porabile za zdravila.

Poroke v naših vrstah

Na Velikonoč se je poročil v Ljubljani tovariš France Gerželj, urednik »Edinosti« v Mariboru, s tovarišico Marjanco Jenkovo iz Ljubljane. Tov. Gerželj je član izvršilnega odbora Zveze kmetijskih fantov in deklet ter je bil svoječasno tudi večletni urednik »Grude«. Tov. Jenkova se je prav tako aktivno udeleževala pri knjižnici in kmetško-sportnem odseku Zveze kmetijskih fantov in deklet. Mladima novoporočencema želimo mnogo sreče na življenjski poti in pričakujemo od njiju tudi v bodoče vztrajnega delovanja v naših organizacijah!

Proslave Matija Gubca

V začetku februarja je Zveza razposlala vsem društvom okrožnico, naj povsodi prirejajo proslave in predavanje o kmetijskih puntih, zlasti pa o velikem slovensko-hrvatskem kmetiskem uporu 1573. leta, ki sta ga vodila Matija Gubec in Ilija Gregorič. Velika večina naših društev je izvršila te proslave na čim bolj lep in svečan način. Vršile so se v mesecih februarju, marcu in aprilu.

Zakaj prireja organizirana kmetijska mladina te proslave?

1. Predvsem zato, da sama in tudi vsi kmetijski ljudje po vaseh spoznajo življenje in trpljenje kmetijskega ljudstva v preteklosti in zvejo, kako so se naši predniki borili, da bi si izboljšali svoj položaj;

2. Da znamo primerjati takratne čase s sedanjimi razmerami in se učimo od

njih pri našem delu za izboljšanje, ki ima v glavnem iste zahteve, čeprav jih moramo doseči na drugačen način;

3. Da nas naši predniki poučujejo, da bo delovni človek dosegel boljše pogoje za svoje življenje le z lastnimi močmi, zato pa morajo biti vsi kmetijski ljudje med seboj složni in edini;

4. Da je edino kmet rešil svojo slovensko narodnost, ko se je boril proti nemškemu graščakom in da pomeni tudi danes boj za narodno svobodo obenem boj za gospodarsko in splošno izboljšanje življenja slovenske vasi;

5. Da s tem dokažemo svojo pripadnost k idejam in načelom, ki so vodile puntarje v borbo: *na svoji zemlji hočemo biti sami svoji gospodarji!*

● **Dramlje.** 24. aprila t. l. smo priredili v proslavo kmetijskih puntov in Gubčeve smrti igro »Za staro pravdo«, ki opisuje krivice, ki so se godile kmetom pod graščaki in kmetijski upor. Za prireditve so se vsi naši igralci skrbno pripravili in prejeli od številnih obiskovalcev popolno priznanje. Še več pa je vredna zavest, da smo se oddolžili spominu največjega borca in mučenika za kmetijske pravice — Matije Gubca.

● **Muhaber.** Tudi pri nas, v osrčju Dolenjske, smo se vneto pripravili za proslavo 365 letnice kmetijskih uporov, ki naj bi pokazala, da Gubčev duh še živi med slovenskim kmetijskim ljudstvom. Da pa bi bila proslava čim boljša, smo proslavo pripravili skupno

s sosednjimi društvi. Vršiti bi se morala 24. aprila t. l. in je vladalo zanjo po vsej okolici veliko zanimanje. — Vendar se pa proslava ni vršila, ker je bila prepovedana.

● **Vojnik.** Za dne 27. marca je priredilo Društvo kmetijskih fantov in deklet s sodelovanjem okoliških društev proslavo 365 letnice Gubčevega punta. O vzrokih in poteku uporov je predaval številnim poslušalcem tov. Potočnik. S proslavo se nismo samo oddolžili spominu borcev za kmetijske pravice, temveč se je z njo tudi dvignila zavest, da moramo zastaviti vse sile, da se tlačeno ljudstvo združi in v slogi priboji boljšo bodočnost.

Poljedelski stroji
Zahtevajte

KREMŽAR

Št. Vid nad Ljubljano
ponudbe!

● **Sv. Bollenk pri Sredlšču.** Na velkonočni ponedeljek je naše Društvo kmetijskih fantov in deklet pridelilo v korist tukajšnje Gasilske čete veseloigro v treh dejanjih od Cv. Golarja »Dve nevesti«. — Niti izredno slabo vreme ni preprečilo obiska, ki je bil prav dober, ter so se gledalci od srca nasmejali, ter se vsaj za praznike enkrat razvedrili!

● **Pirniče.** Ideja kmetjsko-mladinskega gibanja počasi, a vztrajno prodira med mladino naših vasi. Tako se je tudi v Pirničah pod Šmarno goro vršil dne 10. aprila t. l. ustanovni občni zbor Društva kmetijskih fantov in deklet. Občnega zbora sta se udeležila

tudi predsednik zveze tov. Ivan Kronovšek in predsednik okrožja tov. Rado Šušteršič. Pri volitvah smo izvolili za predsednika tov. **Alojzija Burgarja** in smo tidno odločeni z vsemi močmi delati za prosvetni dvig in slogo naše vasi. To vero je izpričalo nad 40 mladih fantov in deklet, ki se zavedajo važnosti svoje mladinske organizacije. V društvu, ki ga bomo sami vodili, si hočemo s skupnimi močmi in v tovariškem duhu krepiti in razvijati kmetjsko in narodno zavest, širiti izobrazbo in se tako čimbolj usposobiti za delo, k nas čaka. Poguma in veselja do dela nam ne manjka!

Slava mučenikom

Slovenska vas je rodila mnogo borcev in mučnikov, ki so dali svoje življenje v boju za pravice kmetjskega ljudstva in za svobodo slovenskega naroda. Mnoga dejanja teh kmetijskih junakov so ostala neznana. Gospoda ni proslavljala njihovih junaštev in žrtev.

Letos maja je poteklo 20 let, odkar so se uprli slovenski vojaki v Judenburgu v Avstriji. Dolga štiri leta je slovenski človek prelivál kri za Avstrijo po vseh bojiščih Evrope. Nemška gospoda ga je pošiljala v prve vrste; ko je zmanjkalo mož, je poklicala pod orožje 18 letne fantje.

Proti koncu 1918. leta je začela izčrpana avstrijska armada popuščati. Zatirani narodi Franc Jožefove monarhije so vedno odločneje zahtevali svojo narodno svobodo. Čehi so si ustvarjali svojo armado, Masaryk je pripravljal pot svobodni državi, v fevdalni carski Rusiji se je stara zgradba porušila do tal. Tudi med Slovence je prišel novi val. Ljudstvo je

podpisovalo majniško deklaracijo. Tudi slovenski vojak, ki je najhujše trpel, se je zdramil. Naši fantje in možje so se začeli nemški gospodi, ki jih je 4 leta pošiljala v hrano kanonom upirati. Največji tak upor je bil 12. V. 1918 v polku »kranjskih Janezov« v Judenburgu na Zg. Štajerskem. 13. maja bi morali na fronto. Na predvečer so se uprli. Pod vodstvom korporala Toneta Hafnerja in Karla Možine so zasedli barake, skladišča, pobili ali razorožili nemške oficirje in hoteli domov. Toda madžarski vojaki so jih na meji zajeli. Štirje med njimi so bili ustreljeni: Tone Hafner iz Stare Loke, Karel Možina z Vrhnike, Lojze Štefanič iz Podzemlja in Lojze Rogelj iz Drašičev pri Metliki.

Poleg judenburških slovenskih vojakov so se uprli tudi Slovenci v Muravi blizu Judenburga in v Radgoni, kjer je bilo 9 ustreljenih.

Slava mučenikom slovenske vasi za svobodo naroda!

*Judenburg
v Avstriji,
kjer so se
uprli
slovenski
fantje*

Mreža bele groze

Roman

(Kratka vsebina iz 4. številke)

Ko je Mirt pripeljal dekleta v mesto, je odšel v kavarno. Tam je premišljeval o svojem življenju, kako je v revščini študiral za advokata. Toda po neuspehu pri izpitih je zašel na napačna pota. Pustil je študije in se oprijel nečastnega posla: mlada dekleta je zvaljal v zloglasne hiše. Večkrat je prišel s paragrafi navzkriž, a to ga ni odvrnilo od njegove poti. Po teh premišljevanjih je sedel v avto in se odpeljal.

Avtomobil, ki ga je najel Mirt, je medtem švignil proti Dolenjski, kjer je ob Krki že nestrpnost čakala Avdija v svojem vozilu trgovskega tovariša. Ljubljanski šofer se je začudil, ko mu je ob izstopu plačal gosposki tujec skoraj dvojno voznino in ga še v mešanici francoščine in italijanščine vprašal, če mu to zadostuje.

»Ko bi vsaj vsak dan ujel po eno tako ribo!« je zadovoljno ponavljal, ko se je vračal proti Ljubljani.

IX.

Dekleta se začudeno spogledujejo, ko se začno počasi dramiti iz omame. Prijazna gospa še vedno sedi pri njih, kmalu pa se pripelje za njimi tisti ljubeznjivi gospod, brez katerega so bile skoraj v skrbeh.

»Ali se homo še dolgo vozile?«

»Kaj ste se že naveličale?«

»Ne, ne, le škoda bi se nam zdelo, če bi bilo vožnje prehitro konec,« se zasmije Skalarjeva Minka, za njo pa tudi obe tovarišici. Vsem trem je zdaj tako nekam čudno lahko pri srcu.

»Meni se zdi, kakor da se peljemo v nebesa,« ploskne Anica z rokami in hkratu zardi, ko opazi, s kakim ugodjem jo boža spremljevalčev pogled.

»Upam, da boste vse tri zadovoljne,« meni ta in začne praviti, kako je prav za prav nesmiselno vse tisto garanje po kraških goleh in brežinah, ki človeku nikoli ne dajo toliko, da bi mogel spodobno živeti. Le kaj imajo v Podlomu

ljudje od svojega brezupnega garanja? Dan za dnev ista pesem, ista žalost, pomanjkanje in tegoba. Mladost jim mineva kakor v ječi. Nikoli nobene spremembe, nikoli odmora. Nazadnje pritisne suša, se usuje toča, pridrvi povodenj, pa je vse delo šlo k vragu! Ej, po svetu je čisto drugače! Človek ne da svojih delovnih sil kar na slepo vero! Najprej je na vrsti pogodba! Da, pogodba, v kateri so zapisane vse pravice in dolžnosti. To in to bož delala za tak in tak denar; če želi kdo kaj več, mora plačati posebej! Dobro plačati, se razume. Za primer bolezní ima človek zdravnika in zdravila, za oddih vsak teden po en prost dan —

Dekletom se zdi kakor pravljica. Niti ozreti se ne utegnejo, kod se prav za prav vozijo, tako vabljiva in očarljiva je slika, ki jo razgrinja pred njimi dolrosrčni dobrotnik.

Ko avto obstane, spoznajo, da so na dvorišču velike hiše, ki je tako polna oken in vrat, da se jim kar vrtil pred očmi. Preden se prav zavedo, se znajdejo v sobi, pri njih pa gospa, ki jim v mešanici hrvaščine, laščine in še kdo ve kakšnih jezikov skuša dopovedati, naj se preoblečejo v obleke, ki leže pripravljene na posteljah.

To je zdaj šele presenečenje! Oblačila so taka, kakršna so doslej videle naše znanke le na razglednicah in kvečjemu pri kaki tujki, ki jo je po kdo ve kakšnem naključju pot pripeljala skozi Podlomo.

Gospa govori in govori, dekletom pa je vendar nerodno in se ne morejo prav lotiti. Končno se gospa sama odloči in začne slačiti Skalarjevo Minko, ki bi se od samega sramu najrajši udrla v zemljo. Zvija se in brani z rokami, toda tujka je tako spretna, da stoji Minka kmalu v vsej naravni odkritosti pred njo.

»Le nič se ne boj,« po svoje prigovarja tujka, »boš videla, da te čez dobre pol ure niti tovarišici ne bosta več spoznali.«

In ji začne uravnnavati lase. S spretnim gibom ji odreže težke kite, ko pa še malo pošari po laseh, je Minka skodrana kakor angelci na podobah kraj Matere božje.

Tovarišici, ki sta dotlej zardevaje gledali proč, si ne moreta načuditi, ko vidita, kako je Minka spremenjena. Ko pa jo začne tujka še natirati z dišavami in ji oblačiti tenčičasto perilo, ju skoraj obide želja, da bi prišli tudi sami že skoraj na vrsto.

»No, ali sta kdaj videli tako damo v Podlomu?«

Nemo morata priznati, da se to še ni zgodilo in da bi Minke tudi doma živ krst ne spoznal, ako bi jo zdajle kdo zagledal.

Gospa pritisne na gumb. Kakor bi zrastel iz tal, stopi v sobo gospod in se dvorljivo priklone Minki, ki v zadregi ne ve, kam bi pogledala.

»Midva greva malo na promenado in kavarno,« pravi in pomežikne ženski, »ve pa pridite za nama, ko se uredite.«

Brez volje in brez odpora odide Minka s tem svojim vljudnim in uslužnim dobrotnikom.

Spodaj v restavraciji povžijeta nekaj okrepčila, na ulici pa stopi gospod k avtomobilu, češ:

»Prej ko v eni uri one itak ne bodo opravljene. Ta čas se pa midva lahko še malo voziva po mestu. Hodila bi bržkone težko, ker nisi vajena tesnih čevljev.«

In dvorljivo ji odpre avto in ji nalahno pomaga noter.

»Joj, ako se bogatim ljudem godi na svetu,« zmedeno premišljuje Minka. Kakka želja se jim izpolni, vse jim je na uslugo, pri nas je pa še za suh kruh marsikdaj stiska.«

Tujec ugane njene misli in ji pravi kakor v odgovor:

»Vidiš, dekle, življenja se je treba naučiti. Če boš pametna in dovolj razumna, ti ne bo nikoli težko.«

Avto drvi križem po ulicah in nenedoma nekje obstane.

»Spak, cigarete sem pozabil doma. Samo trenutek potrpi, da skočim v trafiko.«

In izstopi. Po ulicah se užigajo luči, vročina pojema, življenje južnega mesta se hrupno drami. Gospod se vrne, vstopi in zaloputne vrata. Avto zdrvi, a Minka šele sedaj opazi, da je to čisto drug človek. V nenadni grozi se odmakne in skuša zajeceljati o pomoti, človek na njeni levi pa ji že ovije desnico okrog pasu in jo krepko stisne k sebi, da Minka v neznanem strahu vsa otrpne.

»Gospod, zmotili ste se. — Niste stopili v pravi voz!«

»Nič se nisem zmotil, piška, nič,« se zareži neznanec, »čisto dobro sem zadel in sem prav zadovoljen z Mirtom. Le lepo pridna bodi, pa se bova tudi midva prav pogodila. Tomo, ali dremlješ? Pritisni no malo, saj se ne vozim za pogrebom!«

Avto zabrni in drvi z vse večjo naglico, Minka pa začuti na obrazu mlskanje tujčevih ustnic. Ali so res ugasnile vse luči v mestu, ali se je samo njej stemnilo pred očmi? Ko hoče krikniti, jo zgrabi čvrsta roka.

»Ne bo nič, deklič! Takega jabolka noben Adam ne izpusti, ko ga začuti v rokah!«

Minka se oteplje, praska, bije z nogami in joče, toda kdo naj jo sliši. Mesto je že daleč in avto drvi kakor ukleta zver s svojim plenom v topli dalmatinski večer.

(Dalje prihodnjic)

Srečna hiša, srečna vas,
srečna spet je vsa družina;
»Gruda« daje novo moč,
v njej je duh in glas trpina.

VELIKA SPREMENBA

Gospod Vrhunc pride za praznike na počitnice in ogovori nekega kmeta: »Že eno leto se nismo videli. Kaj je kaj novega? Se je že kaj spremenilo pri vas?«

Kmet: »Da.«

Gospod Vrhunc: »Vidite, to je pa lepo. V čem pa je sprememba?«

Kmet: »Od lani smo se pomaknili za eno leto naprej!«

NEKULTURNI OTOK

Bodež: »Slišiš, Godec, zadnjič sem bral v časopisih, da je nekje neki otok, kjer so še popolnoma nekulturni ljudje. Nobenega orožja nimajo! Kako pač morejo živeti?«

ŽALOSTNA USODA

Konj in osel se pogovarjata na paši. Pa pravi konj žalostno: »Da, da, nam konjem so dnevi šteti. Povsod že uporabljajo namesto nas stroje. Kmalu nas ne bo več na svetu.«

Osel pa pravi: »E, z nami osli je pa drugače. Kakor zgloda smo mi nenadomestljivi. Zato pa nas bo še vedno dovolj na svetu!«

RAZLIKA

Sekirnik: »Pomisli Vrabič, leta 1914. je človeštvo potrošilo vsako minuto 375.000 dinarjev za orožje, zdaj pa potroši vsako minuto že 1 milijon 500.000. Kakšna velikanska razlika!«

Vrabič: »Seveda, razumljivo, da je taka razlika. Samo pomisli, koliko je človeška kultura že napredovala od takrat!«

ISKRENA ČASTITKA

Gospod Berglez se je polakomil poslanske časti in pri volitvah kandidiral. Dobil pa je samo en glas. Drugi dan pa pride k njemu prijatelj: »Od srca ti častitam k večerajšnjemu uspehu!«

Berglez: »Ne šali se. Kaj bi mi častital?«

Prijatelj: »Saj si bil vendar izvoljen enoglasno!«

MODRI SINKO

Ribničan stoji s pipo v ustih na mostu in gleda v vodo.

Sinček ga pocuka za hlače in pravi: »Oča, fajfa vam bo v vudo pala!«

Ribničan (možato): »E, ja?« pri tem odpre usta in že je pipa v vodi.

Pa se obrne k sinu: »Pogledi, kdu b'si mislu, de je ta kruota toku pametna, use uneprej uga-ne!«

NAPREDEK

Kitajec belemu tujcu: »Tako j zapustite našo de-želo!«

Tujec: »Mi prinašamo k vam napredek. Prav tako kot Japonci. Kjer ni Japoncev, tudi napredka ni.«

Kitajec: »Zato je pa tudi zadnje čase pri nas vedno manj napredka!«

BO DRŽALO

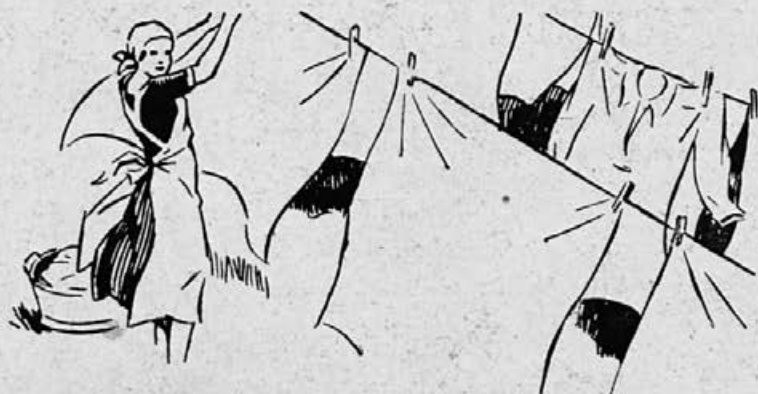
Gospod iz mesta pride na izlet v neko vas. Čez dan stopi malo na polje in zagleda na njivi kmeta, ko je ravno sejal. Ves navdušen mu začne govoriti: »Le dobro sejte, oče! Iz tega, kar vi vsejete, se tudi mi meščani hranimo!«

Kmet se obrne proti njemu in pravi: »Bo že držalo, ravno zdaj sejem deteljo za vole.«

Rešitev križanke „križ“

Vodoravno: 1. rja, 2. rjuha, 3. velblod, 5. Poljaki, 6. brana, 7. ena. V križu vodoravno in navpično: Ljubljana.

Prejeli smo 96 rešitev, med temi 63 pravilne. Izžrebana sta bila: Drago Rajh, Ivanjkovci in Jože Volk, Breg. Prejela sta po eno knjigo.

Kaj misliš, ali nama bo ostalo vreme zvesto?

„No saj veš, s sv. Elijem se ni za šaliti. Kako vendar blešči sonce!“

„Saj to ni sonce, to je moje perilo!“

„Ali je to mogoče — kako je samo postalo tako belo!“

„Odkar uporabljam za pranje Schichtovo terpentinovo milo, je vedno tako. Tudi najtrdo vratnejša nesnaga se razkroji v obilni peni tega izvrstnega mila, katero tako prijetno diši po mladem smrekovem gozdu!“

SCHICHT^{ovo}

TERPENTINOVO MILO

... in za namakanje Ženska hvala

Kmetijski hranilni in posojilni dom

Telefon števil. 28-47 **V LJUBLJANI** Brzojavni: »Kmetiskidom«

registrovana zadruga z neomejeno zavezo

Tavčarjeva ulica 1

Račun poštne hranilnice števil. 14.257 ● Račun pri Narodni banki

Novo vloge vsak čas razpoložljive obrestuje

po **4⁰/₁₀₀ - 5⁰/₁₀₀**

Za vse vloge nudi popolno varnost

Otvorja tekoče račune

Eskontuje menice. Daje kratkoročna posojila. Izvršuje ostale denarne posle

Zaupajte denar domačemu zavodu!

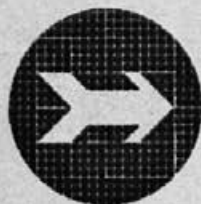
Ekonom

... o. z.

V Ljubljani, Kolodvorska ul. 7

(v lastni hiši)

Telefon interurban 25-06

Dobavlja vse deželne pridelke, kakor: pšenico, rž, ječmen, oves, koruzo, ajdo itd. **Mlevske izdelke:** pšenični zdrob, pšenično moko, rženo moko, ajdovo moko, koruzno moko, koruzni zdrob, pšenično in koruzno krmilno moko, pšenične otrobe, ješprenj, kašo. — **Poljske pridelke:** krompir, fižol, zelje, sadje, seno in slamo. **Stalna zaloga** vseh umetnih gnojil (trud. superfosfata, kalijeve soli, Tomasove žlindre, nitrofoskala, apnenega dušika, žilkega solitra itd.), cementa in drugo. —

Glavno zastopstvo za Slovenijo opekarnice »Ilovac«, Karlovac, za vse vrste zidne in strešne opeke.